

Молода Україна

журнал українського демократичного молоді

РІК ВИДАННЯ XVIII

ЧЕРВЕНЬ — 1968 — JUNE

ч. 158

МОЛОДА УКРАЇНА

Видає Центральний Комітет
Об'єднання Демократичної
Української Молоді

Голова ЦК: Ю. Криволап

Редакція Колегія в складі:

Я. Білінський, О. Валер, О. Коновал, М. Лебединський, Л. Ліщина, Л. Павлюк, П. Родак, О. Сандул.

Голов. редактор: М. ГАВРИШ
Адміністратор: В. ПАВЛЮК.

Статті, підписані прізвищем або ініціалами автора, не завжди відповідають поглядам редакції.

Умови передплати:

12 чисел (один рік) \$4.00
24 числа (два роки) \$7.50

Ціна окремого числа 40 центів

МОЛОДА УКРАЇНА

(Young Ukraine).

A Ukrainian Monthly Magazine.
Published by the Central Committee of the Ukrainian Democratic Youth Association.

In USA — Association of American Youth of Ukrainian Descent

President: G. KRYWOLAP

Все листування і передплату
шліть на адресу:

МОЛОДА УКРАЇНА,
Postal Station "E", Box 8
Toronto, Ont., Canada

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. S. Krywolap,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

В Англії:

Mr. A. Bondarenko,
78 Kensington Park Rd.,
London W. 11, — England.

У Франції:

Mr. N. Grouchetsky,
33, Rue Roque de Fillol,
Puteaux, Seine, — France

ПРЕДСТАВНИКИ "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ" В СІА:

ALEX KONOWAL — 811 S. Roosevelt Ave., Arlington Heights, Ill. 60005
IW. IVACHNENKO — 62 Beechwood Ave., Trenton, N. J., 08618
IW. HRYNKO — 4943 N. 12th St., Philadelphia, Pa., 19141
L. JEMETZ — 2941 Amboy Road, Warners, N. Y., 16134
A. OPANASHUK — 6800 Clinton St., Elma, N. Y., 14059

ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМИТЕТ ОДУМ-у
запрошує все українське громадянство на

ОДУМІВСЬКУ ЗУСТРІЧ США І КАНАДИ

присвячену

50-ЛІТТЮ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ,
в суботу 31 серпня та в неділю і понеділок 1 і 2 вересня
1968 р. на одумівській оселі "КИЇВ" в штаті Нью Йорк.

В ПРОГРАМУ ЗУСТРІЧІ ВХОДЯТЬ:

В СУБОТУ: дефіляда одумівських відділів, спортивні змагання та забава з музикою й танцями.

В НЕДІЛЮ: Служба Божа, пленарне засідання ОДУМ-у США, спортивні змагання, мистецький вечір найкращих мистецьких одиниць ОДУМ-у: струнна оркестра ОДУМ-у з Чікаго (керівник Анатолій Лушпо), ансамбль бандуристів ОДУМ-у і хор з Торонто (кер. Валя Родак), ансамбль бандуристів, хор (кер. Петро Гурський) і танцюристи філії ОДУМ-у з Філадельфії та інші. Увечері в неділю відбудеться БЕНКЕТ з участию визначних громадських і політичних діячів.

В ПОНЕДІЛOK: закінчення спортивних змагань та кінець зустрічі.

ДОЇЗД ДО ОСЕЛІ ОДУМ-У ТАКИЙ: Оселя ОДУМ-у лежить недалеко містечка Accord, між містами Kerhonson і Kingston на гайвей 209. Ідучи з Kingston, минувши містечко Accord перша дорога на право, на розі якої є Pine Tree Hotel, веде до оселі ОДУМ-у

Л. Фейгін. КОХАННЯ. Ліногравюра.

З НОВИХ ПОЕЗІЙ ЛЮБОВІ ЗАБАШТИ

* * *

*Люби життя у боротьбі щоденній,
В засмагlostі його безмежних нив...
Людина йде землею, ніби геній,
Який собі світила підкорив.*

*Люби життя у беручкій напрузі,
Коли скресає заскорузлий лід,
Коли тебе зrexлися раптом друзі,
Ступаючи чийсь фальшивий слід.*

*Люби життя, допоки сили ї злету,
Люби ї тоді, коли все важче йти,
Приймай сердець гарячу естафету,
Топчи холоднць пиху глупоти,*

*Люби життя, але умій при цьому
Ти ненавидіть всяку цвіль і гнидь,
Надбай для неї доста бурі й грому,
Щоб не в'ялить її, а спопелить!*

ДІЯЛОГ ВІЧНОЇ ЖІНОЧНОСТИ З РОДЕНОМ

— Віліти з мене, великий Родене, кохання.
Руки мої, гнучкі, як ліяни,
Тіло мое, піддатливе тільки для милого,
Порух душі до сонця,
до вічно прекрасного.

Вілінів. Глянула.
— Нене, невже оце я така натхнена, юна?
Скульпторе славний, доки майстри
відливали із бронзи
Твій "Поцілунок", зрадити

встигнув коханий...

Виліпи з мене смуток найвищий і розпач,
Щоб слізози стояли в очах, як озера.
І засторога до вірності кликала юних.
Виліпив... Глянцла...

— Майстре великий. Виліпи
З мене ти нетерпеливість жіночу
І милостість життя.

— Ні, не беруся, — мовив Роден.
"Мудрість" мою, у бронзу іще не відлиту,
Тухлими яйцями стріли колись парижани
Перед святим Пантеоном великих.
Я зрозумів: Мудрість і Терпеливість, —
То сестри одвічні,
Тільки у бронзі чи в камені —
Мертвому їх не збегнүти.

РЕПІДНЯ ВІДПОВІДЬ

*Базаре Вкраїни, лунка стомовниця,
Людських талантів святкова повница!
Коники-вогники, баранці вруністі,
Стрічки і плахти й гарячі млинці,
Дівчата-сопілочки, та ще й бандуристи,
У кожного сонечко, сонце в руці.*

*А в тих козаків шаравари, як вітер,
Як синє море, як хвилі метуть...
А в тих українок че щічки — а квіти,
Надивишся вдень, а вночі не заснуть.
Походжає Реріх і в серце вбирає
Гаму стодзвонну барв і вогнів.
Роки пролинуть, і десь з Гімалаяв
Воскресне веселка далеких днів.*

*I скаже художник: — Не був би я
майстром,
Коли б не бачив, Вкрайно, тебе,
Фарб полонези, намиста і тайстри,
Червонче, зелене і голубе...*

*Усе віддаєш... Котися, гармоніє,
Із світу у світ квітневим хоралом.
Фарба бере в полон і видзвонює.
Моне і Дега — на коліна впали.*

АНХІЛ МАРІН

А як же пісня та, як же пісня та,
Який колись зашили ви уста?
Чи заніміла, вмерла без язика,
Залякана, замучена, німа?
О ні, вона, немов самофракійська Ніка,
Чоло своє високе підійма.

Ні бич адата, ні могутъ аллаха
Не вбили пісні юної Анхіл!
Їй не страшна ані петля, ні плаха,
Ні крик горгон потворних і горил,
Ні та плита могильна в горах синіх,
Яку проклав над чотками мулла...
Анхіл Марія! Мов земна гордине,
Тебе убито, пісня ж — ожила!
О, нетривкі умовностей штакети:
Їх перша буря валить і зміта!
Та з-під могильних плит встають поети
І розверзають замкнені вуста!

^{*)} Ахіл Марін — аварська поетеса XIX ст., якій зашили вуста, а потім люто вбили за те, що вона наважилася складати пісні, неугодні муллі.

”Літературна Україна” 1968

ПОГЛЯД В МИNUЛЕ

З нагоди 50-ліття проголошення незалежності Української Народної Республіки редакція "Молодої України" звернулася листовно до, нам відомих, членів Центральної Ради — творців української держави, що перебувають на американському континенті, з низкою питань. Нижче містимо наші питання, короткі біографічні дані та відповіді членів Центральної Ради, що надіслали нам відповіді.

Питання:

1. Що на Вашу думку було причиною того, що велика частина української молоді з початком революції в першу світову війну, кинулась будувати самостійну українську державу, а не пішла за гаслами, більш привабливого в той час, на словах, інтернаціонального комунізму, — особливо, коли зважити, що національна свідомість українського народу була на низькому рівні?

2. Що саме спрямувало Вас в ряди борців за Самостійну Україну, тоді коли деято з Ваших ровесників та друзів, студентів університетів пішли або за гаслами Леніна або були нейтральними, чекали чия візьме верх?

3. На Вашу думку, як члена Центральної Ради, які недотягнення чи промахи були зроблені нашими провідниками часів відродження України? Як Ви б поступили на їх (провідників) місці щоб усунути ті недотягнення?

4. На Вашу думку, якби сьогодні вибухнула революція в Радянському Союзі, чи український народ є більше національно свідомий та підготований, щоб успішно завершити своє національне та державне визволення?

5. На Вашу думку, яку ролю повинна чи мусить відіграти українська молодь на батьківщині у випадку революції? Чи ця молодь є більше свідома свого національного "Я", як молодь у 1917 році?

6. На Вашу думку, яку б ролю повинна відігравати молодь української еміграції у випадку революції в ССР?

7. Чи маєте якісь побажання для української молоді на батьківщині та на еміграції в 50-ліття проголошення незалежності УНР?

8. Чи маєте якісь побажання до української еміграції, в який спосіб вона мусить прислужитись рідному краєві в його боротьбі за своє визволення?

Відповідь проф. Бориса Мартоса

Біографічні дані автора відповіді:

Професор Борис Мартос народився 1879 року на Полтавщині. Бувши студентом, тричі сидів у царській тюрмі. В роках 1910-13 працював як кооператор на Волині й на Кубані, а з 1913 року був інспектором кооперації у Полтавському земстві. В 1917 році був членом Центральної і Малої Ради, генеральним секретарем земельних

справ. З 1919 року міністром фінансів і головою Ради Міністрів Директорії УНР. З 1920 року на еміграції в Німеччині, Чехо-Словаччині, а тепер в США. Він є одним з організаторів Української Господарської Академії в Подєбрадах й викладачем та одним із засновників і ректорів Української Економічної Високої Школи в Мюнхені. Член наукових установ УВАН і НТШ.

1. "З початком революції (березень 1917 р.), наскільки мені відомо, ніхто, ні старі, ні молодь, не "кинулись будувати самостійну українську державу", бо не мали для того ні фізичних, ні матеріальних сил. В березні-квітні старші переводили підготовчу і організаційну роботу для здобуття автономної України, а свідома національно українська молодь жертвою їм у цьому допомагала. Більшість молоді українського походження була національно несвідома подібно, як сучасна молодь української еміграції в США, і була пасивна. Комуністична пропаганда була тоді ще дуже слабою. Кадри національно свідомої української молоді підготовили підпільні (за царських часів) політичні партії (Див. Дорошенко "Іст. Укр.", т. I). Вони добре розуміли, що ні комуністичні, ні соціялістичні, ні буржуазні російські партії не розв'яжуть українського національного питання, а що це повинен зробити український народ сам і то революційним шляхом.

2. Боротися за Україну, самостійну чи бодай автономну мене і моїх товаришів по українських підпільних організаціях спонукав ідеалізм, а також близкість до українського села. Цьому сприяли українські книги, театр, пісні. Нас було до 1917 р. дуже мало.

3. Діячами 1917 р. на мою думку зроблено такі помилки: не організовано школи пропагандистів української справи; тому пропагандистів було занадто мало; не організовано школи інструкторів Вільного Козацтва; занадто пізно прийнято земельний закон: аж у січні замість жовтня. Центральна Рада не вірила, що більшевики зможуть утриматись при владі. Але неправда, нібито "пізніше ряди оборонців самостійної України проріділи" — навпаки, вони весь час зростали: у березні 1917 р. запис у 1-їй українській охочекомоній полк не дав наслідків, у травні вже був Богданівський полк, у липні — Полуботківський, у вересні — кілька полків, у жовтні — корпус, в листопаді 2 і пів корпуса, запасні батальони в різних містах, вільне козацтво та ін.

4. Тепер український народ значно більше підготовлений і національно свідомий.

Ми маємо в багато разів більше інтелігенції, потрібної для державного й господарського та культурного життя. Також індустрія в Україні тепер більше розвинена, так що Україна менш ізольована в господарському відношенні. Але нам і тепер не вистачає політично освічених і до-

свідчених адміністраторів та політичних діячів.

5. На мою думку, молодь повинна під час революції відігравати ролю пропагандистів-інформаторів. Тепер як на еміграції, так і в краю відсоток національно-свідомої молоді значно вищий, ніж у 1917 році. Але їй бракує історичного і політичного знання й бажання його набути: вона задовольняється чутками й гаслами замість того, щоб як слід студіювати господарську, фінансову та соціальну політику, а також історію та сучасний стан зовнішньої та міжнародної політики. Виключення творять одиниці.

6. У випадку революції в ССР, молодь до 22-25 рр. повинна далі залишатися на еміграції і набувати фахового й політичного знання. А старші, якщо вони здібні, мужні й підготовлені політично, повинні їхати в Україну й допомогти творити революцію й конструктивну працю. Здібні й політично підготовлені, але не дуже мужні або слабі фізично, повинні тут вести пропаганду та збирати кошти на допомогу; а здорові й мужні, але без якихось особливих здібностей та підготовки мають їхати, щоб узяти участь у збройній боротьбі.

7. Мое побажання до молоді в краю й на еміграції, щоб утримувала себе у добром стані морально, розумово й фізично та набувала знання фахового та політичного, як то робили ми в рр. 1897-1917, але нас тоді було дуже мало. Молодь повинна в міру сил працювати в громадських, політичних та культурно-освітніх організаціях.

8. Мої побажання до української еміграції: приглядатися до громадського, культурного та політичного життя; підтримувати працею й грішми українські установи на еміграції; збирати кошти, щоб потім підтримати ними край: здібніші люди повинні брати активну участь у політичному, громадському, культурному та господарському житті країн поселення, здобувати прихильників для української справи.

Відповідь Андрія Білопольського

1. Я не думаю, що велика частина української молоді кинулась будувати самостійну Українську державу. В той час свідомі українці складали в Києві дуже незначний відсоток між студентами київських високих шкіл.

На мою думку національна свідомість українського народу не була на низькому рівні. Відчувався лише брак активних одиниць в провінції, за якими була б готова піти маса. Відгук в населенню був широкий і захоплював навіть ті кола, які частково, або й цілковито згубили українську мову.

Причина невдачі національних змагань полягала, на мою думку, в низькому рівні державної свідомості українського проводу. Ми налягали на мову і культуру і майже цілковито нехтували державну організацію.

Висування на перший плян мови відштовхувало від українського руху міське населення, яке ту мову частинно або й цілковито згубило. Мій теперішній погляд зводиться до того, що треба притягти до участі в боротьбі за державність

всі придатні і співзвучні елементи в населенню незалежно від їх знання української мови. Коли сконсолідується Українська держава, то українська мова стане офіційною автоматично.

Друга занедбана умова була говорити до широких мас поняттями, які ім доступні і видаються слушними. Перша пореволюційна брошура проф. Грушевського "Якої ми хочемо автономії і федерації", знайшла загальне признання і підтримку в найширших колах. Натомість самостійницькі кличі М. Міхновського, які я гаряче поділяв, не знайшли відгуку в ширших колах інтелігенції, а тим більше в масах населення.

В сучасний момент існує тенденція пояснювати наші невдачі тим, що народ не був готовий до самостійної державності і не дав цій ідеї відповідної підтримки. Висловлюються надії, що тепер національна свідомість більш-менш досягла відповідного рівня. З моєї особистої точки погляду суть проблеми полягає в тому, чи знайдуться відповідні сили, здібні дати рухові раціональні і доступні ідеологічні підстави та організаційну структуру, а об'єктивні дані для повстання сконсолідований держави в тому числі і глибша чи менша національна свідомість населення існували, існують і будуть існувати, поки не знайдуться сили, здібні їх використати. Завдання будучого проводу полягатиме в винайденню способів будувати державну організацію на тому ступені національної свідомості, який в той час існуватиме.

2. Мене спрямував до боротьби за Українську державу той факт, що я родився і виріс на селі. Наколи б я вродився в якомусь більшому місті, тό дуже можливо, поставився б до української державності під тодішніми гаслами байдуже або й вороже.

3. На мою думку, найголовніше недотягнення нашого проводу полягало в тому, що між нами майже цілковито не було людей з державним і адміністративним досвідом. Питання мови і культури цілковито заслонювали державницькі проблеми.

Коли б довелося робити революцію наново в тих самих умовах, (які напевно ніколи не повторяться), то треба було б шукати таких клічів, на які відгукнулися б найширші кола населення незалежно від мови. Отже брошура проф. Грушевського була на місці, а кліч Міхновського, хоч як слушний, був передчасним.

Другою фатальною помилкою була віра в слова та ідеї і цілковите нехтування збройної сили. Зформовання Міхновським полку імені Богдана Хмельницького, хоч він складався з не дуже надійних та ідейно тривких елементів, було слушним кроком, але ця акція не знайшла підтримки з боку Центральної Ради і полк розпався. В цій акції мав роля Міхновський, а Центральна Рада помилялася. Вислані з Німеччини та Австрії дивізії Синьо- і Сірожупанників, складені з полонених, були розформовані в найвній вірі, що справедлива ідея не потребує фізичної сили для її здійснення.

4. В питанню, чи народ тепер більше підгото-

ваний до революційної боротьби за самостійність ніж раніше, я поділяю думку Н. Ткачова, яку Ленін перевів в життя під наліпкою марксизму і соціалізму. Ткачов твердив, що поскілько існує гноблення і обмеження свободи, народ завжди готовий до революції. Завдання провідників в тому, щоб вибрати слушний момент і знайти гасла, які підняли б його до чину. Провідники навіть з дуже слушними і справедливими гаслами, на які не має відгуку в масі і до яких загал треба умовляти, напевно закінчать провалом. Натомість згromadивши силу і захопивши провід під будь якими гаслами, завжди можливо скерувати рух в бажаному напрямку. Напр. большевики пропонували на початку революції "отмирание государства и растворение его в общественных организациях", а привели до найбільш скристалізованої поліційної держави в світі. Ми є також свідками, чим закінчилось "самоопределение народов вплоть до отделения".

5. Я не розглядаю молодь, як якусь окрему соціальну формацію і не бачу для неї спеціальної ролі. Протиставлення старшому поколінню може привести тільки до того, що молодь повторить ті самі помилки і дастъ привід наступній молоді з нею не числитися.

6. Поскілько пряма державно-організаційна праця, як напр. формування війська чи законодавства тут неможлива, сучасне завдання молоді, як і всієї еміграції, полягає в шуканні шляхів, розробленню ідеології і виробленню тактики будучої боротьби. Цього не в стані робити молодь в краю через контроль думки, тенденційно фальшиве освідомлення та ізоляцію від правдивих інформацій з зовнішнього світа.

Тоді в обставинах революції сучасна молодь, яка на той час може нею вже не бути, принесе чи передастъ вироблений світогляд, програму і відповідну тактику, які можуть привести до успіху.

7. Побажання є річчю не реальною, і я від них стримуюсь. А що до ступіння національної свідомості населення в розумінню його стремління до самостійності, то я думаю, що він помітно не піднісся. Але це не має значення. Суть проблеми полягає не в ступені національної свідомості населення, а в організаційних здібностях тих, що виб'ються в провід. Хто має хист, може збудувати міцніший будинок зі слабшого матеріалу, ніж той, хто не вміє, з міцнішого.

Всі повищі спостереження стосуються тих моментів революції, коли політично творча діяльність була можлива, себто за часів Центральної Ради і гетьманства. По упадку гетьманської влади і втраті території всі політичні комбінати та ідеологічні дискусії стали безпредметними. В тих умовах вже не було можливості щось урятувати, чи почерпнути якийсь досвід для майбутнього.

Відповідь проф. Якова Зозулі

Біографічні дані:

Проф. Яків Зозуля має тепер 75 років, а в 1917-18 роках був членом Української Центральної

Ради. Народився 1893 року в селі Лебедині, Чигиринського повіту на Київщині, тепер матусівський район Черкаська область. Середню освіту здобув в Київській воєнно-фельдшерській школі в роках 1908-1911, а склав іспити зрілості, в Полтавському кадетському корпусі в 1917 році. Далі учився в університетах у Києві, Кам'янці-Подільському, Варшаві, Львові і, нарешті, у Празі. Часи еміграції вимагали постійних переїздів. В Празі закінчив правничий факультет чеського Карлового університету і там набув титула доктора прав.

За Української Народної Республіки, крім членства в Центральній Раді, виконував багато інших функцій, як наприклад, емісар Центральної Ради в Павлоградському повіті на Катеринославщині в липні 1917 р., комісар Окружного військово-санітарного управління в Києві в листопаді 1917 року, головний воєнно-санітарний інспектор Армії УНР в лютому-березні 1918 року, уповноважений Уряду УНР у Жмеринці в 1918 року, заступник головноуповноваженого по харчуванню Галичини й Буковини в грудні-квітні 1918-1919 років, віце директор департаменту міністерства народного господарства до 1921 року.

По закінченню правничих студій відбував адвокатську практику в Карпатській Україні, як помічник адвоката. Тоді ж був членом правничої комісії при предсідникові влади і склав проект конституції для Карпатської України, який схвалив 15 березня 1939 р. Сойм.

В Чехо-Словаччині в Празі був директором правничого відділу Каси хворих і від того часу почав працювати лектором в Українському Технічно-Господарському Інституті в Падебрадах в Чехії. На цій же високій школі був габілітований на доцента в 1947 році і на професора цивільного права в 1952 році. По приїзді до Америки був співосновником і віце президентом (проректором) Українського Технічного Інституту в Нью-Йорку, та професором права в 1954-1963 р.р. Тепер працює в Українській Вільній Академії Наук, як член-кореспондент, а також є членом Наукового Товариства імені Т. Шевченка у США.

1. На початку революції в Росії, в лютому-березні 1917 року, українська молодь була частиною російської молоді і пливла в загальному річищі історичних подій. Молоде покоління у віці 18-22 років складало головний контингент російської армії. Учителі нижчих і середніх шкіл та студенти вищих шкіл молодших семестрів були покликані на війну спільно з своїми річинками з дрібної інтелігенції та селянських і робітничих верств протягом 1914-1916 років. Студенти старших семестрів йшли в армію після закінчення студій і по короткому вишколі ставали молодшими старшинами на фронти.

Українська молодь у той час ще не відчувала свого національного "Я", за рідкими випадками. Загально їх національна свідомість на початку

революції не була вища від свідомості українського народу.

Коли говоримо про рідкі випадки свідомої української молоді, то вона знаходилася серед соціалістичних гуртків, соціал-демократичних та соціалістів революціонерів, у Києві, Полтаві та Петрограді, що виховувалися під впливом старших діячів, як Дмитро Антонович, Борис Мартос, Микола Порш, Микита Шаповал, Павло Богацький, Симон Петлюра, Володимир Винниченко та інші. Власне ці гуртки на початку революції прилучилися до старших українських культурних діячів і започаткували український національний рух заснованням Української Центральної Ради.

Вони уже в березні 1917 року скликали в Києві український студентський з'їзд і там обрали в члени Центральної Ради своїх 5-ох перших делегатів на 150 інших. Розуміється, що були "молоді" також делегати від українських політичних партій — українських соціал-демократів (УСДРП) і українських соціалістів революціонерів (УПСР), бо вони були у віці від 22-30 років, але й там їх було всього 8 членів. Головна маса членів Центральної Ради мала від 30-50 років і виходила від поміркованих культурних кіл, кооператорів, чи громадських діячів. Цей український організаційний центр був однаке дуже малий в порівнянні з російським революційним рухом. Початок революції прийшов несподівано для всього громадянства, хоч ознаки її проявилися приблизно за два місяці раніше. Тоді політична думка була затривожена невдачами на російсько-німецькому фронті, які пояснялися впливаючими манаха Григорія Распутіна при царському дворі, як німецького агента. Та думка, підтримувана ліберальною пресою, вимагала рішучих кроків, щоб звільнити армію від "зради і шпіонів". Раніше таку психозу поширював сам царський уряд, щоб переслідувати революційне підпілля. Тепер же це гасло обернулося проти урядових верхів і царського двора, з наміром досягти перемоги над Німеччиною і Австрією. Тому початки революції йшли під проводом російського патріотизму, з яким українському рухові тяжко було боротися.

Ці факти говорять про те, що української молоді в самостійницькому рухові було на початках небагато. Зате велика її більшість поповнювалася ряди т. зв. російської революційної демократії, яка бажала рятувати Росію. Тільки з розвитком подій і створення в армії військових комітетів всіх армійських ступнів, українські вояки набули значного впливу через свої національні українські комітети, як в Центральній Раді, так і в російській армії.

Українцям не всюди вдавалося мати свій вплив в армії з огляду на перешкоди з боку командного складу чи "революційної демократії", яка стала до українського руху вороже. Тільки там, де цих перешкод не було, як от на фронтових чи всеукраїнських з'їздах, там молоді українські вояки мали свій вплив.

Пропаганда інтернаціонального комунізму на

Ю. К.

С. ПЕТЛЮРІ

*Прогуркотіла в даль епоха
Бурхливих днів, залізних літ,
І вже холоне серце тривога
І вже не рветься до побід.*

*Замовк вже гуркіт ешалонів,
Пропав чарівний хміль повстань,
Не мають квітами шоломів
Така, як та, — весна змагань.*

*А кат гуляє вже на тризні...
І кіньми стоптані жита,
І сум в Мазепиній дідизні,
І галич кряче на хрестах.*

*Десь казкою могутній спомин
Про славу, пімсту і про бунт.
Десь громом славний волі гомін
І в огняній заграві лун.*

*Та Отаманів дух суворий
Вітає в темряві епох,
Він поведе полки бадьорі
До слави й нових перемог.*

початках революції була невідома. Тільки після повороту в Росію Леніна і його групи з Швайцарії така пропаганда почала викликати на фронти масове дезертирство і ослаблення дисципліни. Вона сильно зросла під осінь 1917 року, коли Тимчасовий Уряд не міг уже спинити розвалу фронту. Цей факт використали більшевики, зробивши державний переворот, а симпатії вояків придбали собі тим, що негайно приступили до припинення війни і підписання миру.

Українська молодь, спостерігаючи ті факти, почала організовуватися для самооборони за вказівками старших діячів Центральної Ради. Затим вказівками відбулися другий і третій всеукраїнські військові з'їзди, на яких були поставлені вимоги про українські політичні права та відновлення української державності у формі Української Народної Республіки.

Гасла інтернаціонального більшевизму чи комунізму ніколи не мали успіху серед українців. Українська молодь їх не приймала. Зате були в Україні національні меншини, московські і головно жидівські, які з чисто коньюнктурних причин йшли з більшевиками, щоб забезпечити за собою панівне становище і адміністративні позиції. Серед них була частина зрусифікованої української молоді, чи малороси, що були ворогами української державності. Це вони "винюхали" в комунізмі російський націоналізм і тому з ним погоджувалися.

2. Я належав до гуртка українських соціалістів революціонерів від 1907 року. В тому гуртку, під проводом Сергія Івановича Сидоренка, пізніше добре відомого кооператора, та моого старшо-

го брата Федосія Максимовича Зозулі, я пізнав вартість партійної організації, як основи суспільного й державного ладу. Від того часу я читав явну і тайну літературу, головно видання т. зв. "Донської Речі", читав пізніше ліберальну пресу, як "Русское Богатство", "Биржевые Ведомости", "Киевскую Мысль", слідкував за діяльністю Державної Думи — все це виробило у мене пепереконання про необхідність зміни монархії на республіку. Українська свідомість до мене прийшла непомітно з рідної хати, де ніколи не вживали російської мови. Правда, я був у російській початковій і середній школах та на військовій службі, яку я виконував уже від 1911 року (мені було тоді тільки 18 років), до якої я вступив після закінчення Київської військової школи лікарських помічників (раніше фельдшерів), бо треба було відслужити у війську півтора року за кожний рік навчання на державний кошт. Не пригадую собі, хто і яким способом поставав мене французьким виданням "L'Ukraine", з якої я студіював французьку мову. Про те, що цього часописа видавав у Льозані, Швейцарія, український емігрант Степанківський, я тоді нічого не знат. Ale зміст статей автоматично входив у мою свідомість. Крім того у нашому соціалістичному гуртку була маленька книжечка українською мовою, яка мала називу "Квіточка". Це був твір учителя з Уманщини, з якої ми вчилися читати по українському. Так само часопис "Нива" надіслав мені "Кобзаря" Т. Шевченка в російському перекладі, як додаток до журналу. За того "Кобзаря" у війську мене було покарано арештом, як "мазепінца". Той арешт нарядив д-р Яніцький, тоді окружний воєнно-санітарний інспектор, українець з походження, батько теперішнього американського професора Ейльського університету, проросійської орієнтації. Але той випадок мав цілком протилежній наслідок. Я після цього почав шукати за українською літературою, а українську справу почав уважати за свою власну.

Практично, я вступив в ряди українського національного руху в червні 1917 року з моменту обрання мене зборами старшин, переважно москалів, і вояків, які працювали зі мною в Полтавському кадетському корпусі, на 2-ий Всеукраїнський військовий з'їзд у Києві, де мене було обрано до складу Всеукраїнської Ради військових депутатів, як складової частини Центральної Ради. Я мав тоді майже 25 років і уже 6 років військової служби.

Мені невідомо, щоб якісно мої ровесники чи друзі йшли за гаслами "Леніна або невтральних". Навпаки, мої шкільні товариши брали участь у Київському студентському куріні і один з них загинув у бою під Крутами (Чижов). Заступником командира того куріння був студент Свирид Довгаль. Згадуваний Сергій Сидоренко зі своїм братом Іваном боронив заставу на Дніпрі при наступі Муравйова в січні 1918 року. Сергій Сидоренко загинув в Чека, а Іван був в українській армії аж до виходу на еміграцію в осені 1920 року. У цьому часі був тільки один випа-

док, коли студент Евген Неронович повірив большевицькій пропаганді і перейшов на бік большевиків після захоплення Києва Муравйовим. Правда, він за пару тижнів пізнав ошуканство большевиків і пробував повернутися на бік Центральної Ради, але при цій нагоді був застрілений нерозважним українським націоналістом у В. Сорочинцях на Полтавщині. Зате після гетьманського перевороту якась частина молоді, що боролася за українську державу, пішла на співпрацю з окупантами большевицькою владою в надії, що їй пощастить очолити свідомих українців, які опинилися під московською окупациєю, що виступала під фірмою Української радянської республіки.

3. В обставинах, коли працювала Центральна Рада і влада Української Народної Республіки, на мій погляд не було недотягнені чи промахів. І найбільше здібні люди не могли б досягти кращих наслідків, як тодішня наша влада. Тоді не було такої сили, що могла б опанувати "стихійну демобілізацію фронту в листопаді 1917 року", як казав ген. Олександер Греків у своєму спомині, надрукованому в журналі "За Державність", а він же був начальником штабу округи у Києві в часі наступу Муравйова. Тоді цілі мільйони вояків пересувалися через Україну, все руйнуючи й грабуючи. Та демобілізаційна гарячка захопила також українські частини і дала зможу большевицькій червоній гвардії, набраної з московських робітників в Москві, захопити Україну. Такі українські частини треба було розпустити, щоб вони не обтяжували нас у війні з Москвою. Це зробив був у Полтаві військовий міністер М. Порш, коли частина славного Богданівського полку, замість виступити на фронт, почала грабувати населення. Так само зробив ген. Адам Присовський, після виходу з Києва в січні 1918 р. в містечку Ігнатівка коло Києва.

Розмови про недотягнення чи промахи, ніби зроблені в тому часі, належать до видумок і є звичайною чужою пропагандою, чи партійного характеру, щоб зневажити діячів наших визвольних змагань.

Єдиною політичною помилкою того часу треба вважати проволікання поміркованої більшості Центральної Ради в справі передачі нетрудових земель в руки українських селян. Цю помилку збільшили гетьманці скасуванням земельного закону Центральної Ради, чим штовхнули селян в обійми большевиків у дальшій війні з Москвою.

4. Нема ніяких об'єктивних даних, які вказували б на ступінь національної свідомості і підготованості українського народу до боротьби за українську державність тепер. Тільки теоретично можна припускати, що така свідомість мусить бути вища від стану в 1917 році. Сучасне покоління пам'ятає своїх батьків, які загинули за большевицькою окупацією через насильства, голод і дискримінацію. Воно загально невдоволене комуністичним режимом і напевно раділо б всяким змінам, які принесли б йому політичні, господарські й культурні полекші. Що ж до підготовано-

сти населення до боротьби, щоб досягти свого державного визволення, то воно не може бути краще від тодішнього стану, якщо не гірше. Система виховання у школах, у війську, політичний терор і шпіонаж, поширеній аж до родини, кап'єризм службовців, русифікація та інші методи управління (висилки, переселення, праця поза Україною і т. д.) не дають нагоди для організації революційних сил. Тільки ліквідація московського націоналізму, що тепер прикривається комунізмом, в міжнародному конфлікті та розпад ССР на національні держави дасть нагоду, щоб той вищий ступінь національної свідомості перетворився в динамічну силу, яка закріпить самостійну українську державу і захистить її від зазіхань москалів чи інших сусідів.

Нема сумніву, що у такому випадку і деяка частина теперішніх советських апаратчиків національно відродиться і повернеться до ідеї української незалежної держави.

5. Ніхто не може визначити ту роль, яку в обставинах революції виявить молодь, або точніше молоде покоління від 18-22 років. Та роль однаке буде численна, але тільки помічна, як завжди було під час революцій. Можна сподіватися, що воно більше відчуває свою національну окремішність, як було в попередньому півстоліт-

ті. Але та свідомість, здається, випливає не стільки з усвідомлення національного "Я", як з територіальної приналежності до України, або з ненависті до утиску "старшим братом".

6. Українська молодь на еміграції не має зможи викликати революції в ССР. Вона однаке повинна готовуватися до тої події. Тут вона має зможу набувати такі знання, якими може допомогти визволений українській державі після революції. Таких знань є багато і ступінь їх важливості для українського народу можна визначити в такому порядку: а) політичні та економічні науки, б) воєнна і адміністративна служба, в) історія і філософія, включно з чужими мовами, і нарешті, технічні та спеціальні науки і мистецтво. Українці, які матимуть такі знання, будуть пошукувані українською владою від першого дня відновлення української держави. Одні з них будуть потрібні, щоб корегувати здобутками, досягнутими на місці, а інші, щоб інструктувати у військовій і адміністративній службі дома, приносячи зі собою модерні методи для охорони держави, або щоб обслугили дипломатичну службу своїм знанням чужих мов.

Нарешті, різні спеціялісти будуть там корисні і вітані для найскорішого усунення суспільних і господарських різниць між Україною і вільним світом.

Арсеній ІВАНІВСЬКИЙ

МІЙ ДОРОГИЙ ІДЕАЛІСТ

(До других роковин смерті світлої пам'яті Д. Ф. Солов'я)

Такі люди, як Дмитро Федорович, рідко зустрічаються в житті — це скоріше постаті з літературних творів, кінофільмів чи п'єс, постаті, які негайно підпадають під огонь завжди готових до атаки критиків: "ідеалізація", "штамп", "неправдоподібний образ". Пишу і відчуваю ось тут поблизу міле обличчя з типовою, повною лукавого "карасівського" гумору усмішкою: "Ну ж і вигадує! Який я там надзвичайний, просто старий писака, що й друкувати як слід не вміє" — і час летить назад, минають роки 1960... 1955... 1950... 1945... — бідненька кімната в Ганноверському таборі ім. Лисенка, заходжу і прямо напроти мене, на тлі вікна, знайома постать, як завжди, за роботою: ось друкарська машинка, ось купи аркушів. Вперта робота на користь української громади триває далі, не зважаючи ні на тaborovi злидні, ні на провокації й погрози ворогів — Дмитро Соловей працює! Вплив цієї людини на український загал на чужині — посередньо через статті, а безпосередньо через десятки чи може й сотні особистих контактів — був величезний. Дмитро Соловей був дійсно "професором життя" в найкращому розумінні — виразником загально-людської і громадської справедливості. Про Дмитра Федоровича писали і пишуть багато, і роблять це краще від мене, тому я обмежуся лише особистими враженнями, щоб бодай у цей спо-

сіб хоч трохи подякувати дорогому Дмитрові Федоровичу за все добре минулого часу.

А час був тяжкий. Кінець війни, Німеччина окупована чужинцями, що мають досить дивне враження від тих людей, які чомусь не хочуть відатися на батьківщину. По таборах влаштовують облави. Англійські та американські військові влади, "проінструктовані" советськими представниками по репатріації, тягнуть людей силою до авт і транспортувати "Ріхтунг — Ост". Розпач, самогубства, трагедії... На цьому тлі українська інтелігенція намагається щось робити, якось допомагати молоді, що опинилася на чужині без освіти, без вигляду на краще майбутнє. Організовуються технічні школи, гімназії, культурні осередки. Зайнятий організацією української радіо-школою на англійській зоні і виконуючи обов'язки культ-освітнього референта великого табору, автор часто звертався до Д. Ф. за порадою. Його поради і моральна підтримка незабутні. Д. Ф. розінював тодішнє становище біженців у Німеччині як чудову школу демократії. На його думку, ми, творячи свої — бодай малі — інституції, працюючи із своїми людьми, застосовуючи власні методи, експериментуючи й виправляючи зроблені помилки, — ми мали виключно сприятливу можливість громадського вишколу. Не було в мені тоді звукозаписувача, тому мушу покла-

датися лише на свою пам'ять, пригадуючи одну особливо знаменну зустріч з Д. Ф.

Над українською радіошколою в Брауншвайзі нависла загроза закриття. Військову владу бентежила наша друкарня, що друкувала шкільні матеріали українською мовою: мовляв — незрозуміло, хто знає, може вони там політичні листівки друкують. Уявіть собі обмеженого англійця з великими вусами і тупим поглядом риб'ячих очей, а перед ним керівника школи, що доводить, тикаючи пальцем у папірець, що тож схеми, формули, нічого небезпечного... Відповідь коротка: друкувати будь-що заборонено! "Стап юр прінтінг!" Це було зранку, а в обід надійшов анонімний лист російською мовою: знаємо, хто ви, не сковаетесь, "Родина ждет и простит", приходьте до нас, а коли ні — ми прийдемо по вас. Що робити? Єдиний шлях: до вокзалу і на потяг Брауншвайг-Ганновер, до Дмитра Федоровича! Приїхав уже під вечір, швидко йду до знайомої кімнати — чи вдома? Вдома! Друкує! Починаю похапцем, емоційно викладати свої нещастия. Д. Ф. слухає уважно, але раптом перебиває, звертаючись до дружини: "Марусе, дай нам щось попоїсти, бо так ця справа не піде". Я навіть здивувався, чому така проза? Мені від збудження їсти зовсім не хотілося. Як добрий психолог, Д. Ф. зрозумів, що треба чимось перервати напруження, дати час людині заспокоїтись. Після скромної вечері виходимо надвір. Д. Ф. обнімає мене рукою за плечі, повільно веде до каналу. І починає говорити... Каже, що найголовнішим у житті, чи то громадському чи особистому, є правда. Коли ти переконаний, що робиш справедливу річ, то не бійся ні влади, ні погроз. Пригадайте Рим і християн, яких травили левами, а нам же ще не так погано — і знову тепла усмішка з-під вуса: "чого Ви так розгарячилися, на Вас же ще й собак не випускали!" — Відразу сміх, розрядка нервової напруженості, починаю говорити спокійніше. Приходимо до висновку: школу не закривати, матеріали друкувати нелегально, перенести ротатора до пивниці, працювати вночі, але працювати — як подивляться на Вас ваші учні, якщо Ви злякаєтесь? І чи Ви самі зможете себе виправдати? А щодо легалізації, то зверніться до якоїсь доброї установи. Чому б не звернутися до ІМКА? Це, правда, організація не українська, але ми мусимо і з дідьком працювати, коли це потрібно для української справи! Зверніться до них, подивимося що буде. Розмова затягнулася допізنا.

Переночувавши в Ганновері, ранком повертаюся до Брауншвайгу. Настрій змінився, де й поділися розpac, непевність, жах. Д. Ф. був великий знавець людської душі і великий практик хорошого діла. ІМКА охоче прийняла школу під свою опіку, і це була напевно єдина в світі "Україніан радіо-スクул ІМКА!"

Через пару тижнів, коли все налагодилося, і наш ротатор знову весело закрутися, поїхав я до Д. Ф. похвалитися успіхом, який, властиво, був його досягненням. Треба було тільки побачити, яким гордим і задоволеним він був! Справу Української Радіошколи він запам'ятав надовго,

бо коли 20 років пізніше я згадав про ті часи, кажучи, що це були незабутні, небезпечні але й гарні, творчі часи, Д. Ф. відповів:

"Я добре Вас розумію. Найкраще людина працює за своїм власним пляном. Це дає їй найбільше задоволення, і вона найкраще виконує взяту на себе роботу, вкладає в ту роботу увесь свій інтелект. Тому у Вас з приємністю згадується час такої праці за власним пляном в Ганновері-Брауншвайзі, хоча обставини були тоді дуже складні, а можливості — дуже і дуже обмежені. І це ніяка "слов'янська незадоволеність", це потреба всякої живої душі, яка не може задовольнитися самими матеріальними вигодами, а хоче мати свободу для власної творчості і рветься до неї. Щоправда, ця духовна потреба далеко не у всіх ясно викристалізовується, а тому люди з такою потребою часто-густо здаються оточенню "білими воронами", "романтиками", диваками, тощо".

Ця цитата така типова для Д. Ф.! Чіткість вислову пов'язана з глибиною думки, з людським теплом.

Знаменита друкарська машинка Д. Ф. не вгомонилася і в Америці. Він уперто працював, хоч сила вже покидала його:

"Багато часу пропадає у мене через фізичне безсилия, адже понад десять років я майже цілковитий інвалід, у якого останнього часу з'явилася ще й недобroякісне недокрів'я... Цього року (1965 — А. І.) сили мої зовсім занепали, і я вже не здатний на більш-менш солідну працю.

...мені видали невеличку пенсію, і це дало мені можливість увесь свій час віддавати на працю, яку я вважав за найпотрібнішу — на дослідження колоніяльної політики ЦК КПСС щодо України. Все закинув і зосередився тільки на цьому. Написав кілька книжок і декілька десятків більших статей.

...цього року я, либонь, п'ять разів був у шпиталі, і мені вилили вже 22 пінти крові. Тож працюю дуже повільно. Пишу тільки невеликі статті до "Вільної України", та й то невідомо, як довго це протягнеться..."

Це довго не протягнулося, і незабаром невтомна друкарська машинка таки спинилася, але напевно лише кілька днів перед тим, як спинилося серце її чудового власника. Наведені вище рядки найкраще характеризують Д. Ф.: жодних скарг на фізичне страждання, яке сприймається тільки як неприємна перешкода для праці, яку він вважав за важливу і яка була змістом його життя. Інші скажуть більше про цю працю, додадуть статистику: стільки книжок, стільки статей, такі й такі теми. Я не хочу подавати жодної статистики, я намагався лише дати кілька штрихів до образу людини, що своєю жертвою творчою працею була нам за приклад і навчила не одного нас життєвій правді. Щасливі такі люди, як Д. Ф., бо смерть для них тільки небажана зупинка в роботі, тільки тиша у кімнаті в Сейнт Пол, де перед тим невтомно торохкотіла машинка, а сама людина живе й далі, живе у своїх творах, живе у серцях інших людей, які мали щастя вважати себе друзями дорогого Дмитра Федоровича.

Олесь ГОНЧАР

СОБОР

Від редакції

Олесь Гончар один з найталановитіших сучасних українських прозаїків в Україні.

Він написав романи "Пропороносці", "Таврія", "Людина і зброя", "Тронка" та ін.

У журналі "Вітчизна", ч. 1, 1968 р. видруковано його останній роман "Собор", який викликав у пресі цілий ряд переважно схвалючих відгуків.

Нижче подаємо 6 і 8 розділи цього твору для ознайомлення читачів.

6

Вночі собор молодіє. Зморшок часу на ньому не видно, він мовби повертається до тієї козацької молодості, коли з комишни постав юним виквітом краси і вперше сяйнув у цих степах небесними півкулями своїх бань.

Під час війни на майдані перед собором розводили вогнища італійці охляля, обшарпани після Сталінграда, щулячись, варили в казанках настріляних зачіплянських горобців. Іншого разу зупинився тут ночувати німецький обоз, і вночі на нього був учинений напад селищанською молоддю — членами підпільної антифашистської організації, що діяла на слободах лівого берега. Багато тоді забрано хлопців та дівчат із Зачіплянки, і з інших селищ передмістя; в числі забраних був і син Шпачишин, славний, співучий юнак, якого відтоді й слід пропав — чи в підвалах замордували гестапівці, чи згорів, може, десь у печах Освенціма... Саму Шпачиху теж тягали в поліцію, ще й досі розповідають на Зачіплянці, як шмагав там бабу нагаєм один бандюга з Підгородньої, що доводився Шпачисі якимось ще й родичем далеким. Караючи дядину, поліцай затулявся рукавом, а вона йому і з-під нагая кричала: "Не затуляйся, не затуляйся, песиголовцю! Я ж тебе однаково впізнала! Я ж тебе запам'ятала! Це ж тобі запищеться, як ти свою рідну дядину катуеш!.."

Страшні то були часи, жорстоко знекровлювали вони Зачіплянку, вигублювали її цвіт. Та стали для неї вони й випробуванням на живучість, на душевну міць, на віданість тому, що є для людини святым. Були тут явки підпільного обкому партії, сюди приходили з паролями зв'язкові і звідси ж вирушали шукати шляхів через фронт. Одна з вулиць на Колонії названа іменем легендарної такої зв'язкової — студентки Майї Праліної, яку ще й досі багато хто пам'ятає.

З імлі дитинства Баглай-молодший ввібрав у душу всі оті страшні розповіді про лихоліття з хвилями арештів, розправ, екзекуцій, з набором до Німеччини, коли вся Широка ставала вулицею ридань і проклять. Микола й сам часом почувався ніби учасником тої боротьби народу, то-

го повсякденного опору, що його чинила Зачіплянка окупантам. Сама Зачіплянка і всі довколишні селища поставали в тім трагічнім освітленні ніби якими-то іншими, суворішими, грізними, з душою героїчною. Життю тому спріді властива була легендарність, герой тих літ викликали в Баглай почуття пошани і пробуджували в ньому часом гостру критичність до себе. На цьому майдані, біля старезних акацій, де колись ровесникам твоїм, юним підпільникам, викручували руки поліцай, де коло розставлені столів сортували, як худобу, нахапаних на селищах дівчат-полонянок, — тут Баглаєві щоразу схмурюється чоло, тут примовкає навіть балакучий друг Баглаїв Ромця Орлянченко, коли вони, буває, пізно повертаються уздвох із заводського парку.

Цього вечора вони теж проходили майданом, провівши до останнього автобуса своїх друзів, що приїздили аж із Кодаків до Баглай послухати його слов'янський концерт. Обидва, Микола й Ромця, простували через майдан безмовні, в задумі. Постояли на тому місці, де колись нібито була дзвіниця, стояла окремо від собору, але вони вже її не застали, ще до війни дзвіниця зникла. дзвони познімано, язики повиривано, іржава рейка — бездарна замінниця дзвонів — вульгарним уламком висить на стовпі як герб докторатів і аскетів... Так її атестує Ромця, перший порушивши мовчанку.

— Чи, може, так і треба? — вголос роздумує він. — Може, в наш час тільки такий і потрібен до всього підхід, грубо утилітарний? — Його сухе, з гострим підборіддям обличчя білє якось трикутно під начесаним на лоба чубом; цього разу воно серйозне, без усмішки. — Були, перейшли. Скільки поколінь тут, як осіннє листя, перегнало вітром часу... Отак і нас віджене, одвіс у безвість... Були такі, проіснували — і в небуття, безслідно...

— Ти гадаєш — вони безслідно? поклав йому руку на плече Баглай. — Гадаєш, що в нас із тобою нічого й не зосталось від них?

Звернули на Веселу, сіли на Вірунчиній лавці.

— Ті, що піднімали дзвони на дзвіниці, оті наші Бетховени степові, вони знали, що робили, — знову почав Орлянченко. — Я вже не кажу про таких, як та Майя Праліна, що свідомо пішла на смерть... А зараз? — І, здивувавши Баглай, раптом випалив, що переходить на інший завод. На той, де в цех заходять у білих халатах, де спецхарчування одержують... Годі, не бажає він більше газами отруюватись на металургійному.

— Тобі це дивно чути? — весело нахиливсь до Миколи. — Ти все сподівався і в мені найти іскринку героя? Гай-гай, її нема. Все менше таких, у кому вона є. Риба шукає де глибше, а нас тільки помани куди-небудь у режимний цех, на спецхарчування та на більшу зарплату... І хіба

я один такий? Покажи мені, де ті герой? Може, наш Лобода-висуванець?

— На заводі він, кажуть, добре починав.

— Отож, починав! Але є така штука — наркотик владолюбства, геройн кар'єризму... Його тільки раз вхопи — і пропав... Жадобою влади, тільки цим його очі й блищають. Рідного батька за кар'єру проміняє, собор отої розвалить, аби тільки на щабель вище піднятись. Ідеали? Чхати йому на твої ідеали! Влади йому, побільше влади! А спитай для чого. Та щоб ще вище стрибнути! І скільки їх таких... Сьогодні він начальник цеху, завтра директор, а там уже цілиться сісти на главк. Нащо тобі, чоловіче, той главк? Більше клопотів, швидше інфаркт трахне та й усе!.. Але ж як воюють! Отам битви — не на життя, а на смерть. Невидимі, кабінетні, але такі, де пощади нікому нема: або ти переможець, або ти розчавлена жертва...

— Похмура картина, — посміхнувся Баглай. — Але я не так похмуро дивлюсь на речі. Є, звичайно, й це. Отрута кар'єризму, самозаслілення, бажання будь-що управляти собі подібними... Наввипередки, як мавпи угому за кокосовим горіхом... Але ж не самими мавпами населений світ! Який він там не є, але згодясь, він таки непоганий, цей світ, і здоровово було б у ньому весеня тріста провеснувати...

— Згоден, світ прекрасний. Жаль тільки, що мало комфорту, а шлунків ходячих багато. Та ще таких, що дивляться на тебе як на сировину, як на руду, з якої він має будь-що болванку виплавити. А ми хоч біdnі, але горді. Живемо в тіні, але сонце бачимо. Бачимо, де будівник справжній, а де псевдобудівник. Комфорт і порядність — це, по-моєму, могло бстати девізом часу. Між силами добра і зла зберігай рівновагу, в крайності не вдавайся... Одне слово, як той казав: не будь солодким, бо розлижуть, не будь гірким, бо розпллюють...

Дивний цей Ромця. Теж із родини металургів, батько інженер, шанована в цеху людина, а Ромця... "Якийсь не в ту форму відлітий", — як говорить про нього Вірунька. З освітою хлопець, був у Москві на курсах по електронних машинах, завод посилив, але оскільки машин тих поки що не одержано, Ромця при головному енергетикові зачепивсь. Живе легко, без журно, нічим особливо голову не сушить, підсміюється з Миколиных пошуків вічних категорій. "Ми з тобою живемо в цинічну епоху, — часом можна від нього почути. — Народили нас матері під кривавим знаком Зодіака... І думаєш, що не впливає на наше світовідчuvання?"

Сидять на лавці, спостерігають, як заграва са-ме виплеснулась в небо над заводами... Миколі пригадались рядки улюблениго поета, продеклямував задумливо:

— "І знову дні руді та бурі, такі щасливі та сумні"...

— Що ж, непогано, — схвалює Ромця. — Треба б запам'ятати, процитую при нагоді нашій лікарці — новенька в заводській амбулаторії з'явилася. Сьогодні заходжу до неї. "Жучок, — ка-

жу, — у вухо заліз. Можете витягти?" — "Я не отоларинголог". — "А хто ж ви?" — "Читайте, там написано на дверях... З того боку!" "Отака! Витягніть, кажу, або бюлетень дайте. Буду бюллетенити, поки жучок сам з вуха не вилізе... Але так і не пішла назустріч, не повірила в жучка!..

До таких Ромчиних історій Микола звик, так само як і до нав'язливої Ромчиної ідеї про моторного човна. Останнім часом тільки цим і захлоптаний — човном та колекціонуванням пластівок.

— Треба бути реалістом, — повчає він Миколу. — Візьми будь-кого з наших роботяг. Дай йому телевізор, моторку та ще путівку на Чорне море в санаторій "Червоний металург", і він тобі по боку все оте, що ти називаєш духовним. Ти ось за собор переживаєш. Думаєш, усім він болить, як тобі? Он Шпачиха все життя ходить біля нього, а дуже їй куполі ті потрібні? Та вона на них ніколи й не гляне! Корзини гнуть її до землі, їй монету давай! Запропонуй їй на вибір: собор чи критий ринок? — обома руками буде за ринок. Що той собор для неї в житті? Або для Федора-прокатника? Самим духом, брате, ситий не будеш. Матерія — первинна...

— Так, певне, міркують і оті юшкоїди. Ти ж сам говорив сьогодні про ходячі шлунки...

— Не лови на слові. Зрештою, люди довго підтягували ремінці, на картках перебивалися, і якщо вони витворюють зараз собі новий культ... ну назови його культом шлунку... То невже ти їх станеш осуджувати за це?

— Шлунки мають усі створіння. Людина в цьому не оригінальна. Але глянути на оте сферичне гроно бань, а тим більше вибудувати їх у небо як образ і доповнення неба... це здатна лише людина.

— Ах, я забув, що тут поет! — іронізує Ромця. — Одначе я не заздрю тобі, о великий, нікому не відомий поете Зачіплянки! Знаю, що не тільки лаври ждуть тебе на твоєму шляху. Історія вчить, що попереду лаврів частенько іде добрячий бук, шпіцрутен іде!..

— "І знову дні руді та бурі," — відмугинувся Микола у відповідь.

А Ромця почав розповідати нову історію про якусь гарненьку із шлакоблокового, з якою він минулou суботи танцювали, але притиснув ненароком, а вона, наївнячка, образилась. "Ну, будемо танцювати по-піонерському", — сказав їй і після того водив її тільки по-піонерському...

— Щось подібне я вже чув, — зауважує Микола.

— Ах, перепрошую, — з удаваним вибаченням вигукнув Орлянченко. — Для тебе ж наші Марусі — то краща половина людства... Мадонни, недоторканки!.. А по-моєму, вони самі не люблять, щоб їх ідеалізували, їх більше влаштовує, коли ми дивимось на них по-земному... Ідеали Ідеаловичі зараз не в моді.

— В цьому за модою не женусь, — спокійно заперечив Баглай. — А ось чи думав ти, чому найбільші поети всіх часів саме її оспівували, жін-

ку? З неї, звичайної, земної, творили своїх небесних мадонн..

— Ще одні і тобі он залишили: в Катратого город поливає.

— На цю тему помовч.

Орлянченко в подиві аж свиснув. І одразу ж з вікна з'явилася непричесана спросоння Вірунька.

— Ще мені свистунів тут дуже треба серед ночі, — кинула вона сердито.

— Віро Пилипівно, маю ж я право хоч на вулиці свистіти? Чи тільки з дозволу? — і Ромця застрочив скоромовкою, як надокучають людині різні вказівки, на кожнім кроці ти їх чуєш, а закінчив афоризмом із польських "незачесаних думок": — Завжди знайдеться ескімос, котрий дасть вказівку жителям тропіків, як їм поводитись під час спеки...

— Що ти мелеш, скептику ти нещасний? — нічого спросоння, видно, не второпавши, накинулась Вірунька на Орлянченка. — До чого тут ескімоси? До чого тропіки?

— А Іван твій де? Він же зараз у тропіках...

— В самій згадці про Івана о такій порі, та ще з Ромчиних уст, Віруньці вчулося щось образливе, блюзнірське.

— Як твою лепетню зрозуміти? — висунулась вона всією розпатланістю з вікна. — Хто про мене Іванові хоч слово накриво скаже? Честі не заплямували, це вся Зачіплянка знає! А ти звільни лавку і гуляй звідси, бо ще й качалкою по плечах потягну!

— За що, Віро Пилипівно? — жваво схопився на ноги Ромця при згадці про качалку.

— А за те! Всіх по собі не рівняй. Сьогодні з одною, завтра з другою...

— А що ж, коли вони нудні та порожні, як осінні пляжі.

— Сам ти порожній. Під носом засіялось, а на розум ще й не орано... Попався б ти нам у бригаду, ми б тебе перевиховали.

— Знаєте, скільки часу треба, щоб перевиховати нас? Тисячу літ! Смішні мені ті, що вірять, нібіто через двадцять років усі стануть раптом зразково-показовими, зникнуть егоїсти, бюрократи... Ні, тисячу літ, і не менше!

— Чого ти з ним водишся, Миколо? — вже спокійніше звернулась Вірунька до Баглай. — Ти ж серйозний хлопець, думки в тебе всякі, а він, оцей перекошений... що між вами спільногого?

Ніскільки цим не дошкуленій, Ромця послав Віруньці усмішку:

— Без мене їй Микола пригас би: з ким тоді вів би дискусії на теми вічного кохання?

— Ще тобі базікати про кохання, — аж ніби з жалем вимовила Вірунька. — Що ти знаєш про нього?

— Коли не гравцем, то суддею ж можу бути?

— Справжнє кохання same собі суддя.

Орлянченко, вражений відповіддю, штовхнув Миколу в плече:

— Чуєш, якими афоризмами заговорила наша Віра Пилипівна? От що таке два роки без Івана!

— Вона має право на такі афоризми, — сказав Микола серйозно.

Вірунька ж, перемовчавши, знову взялася за Ромцю:

— Добрим наждаком треба тебе терти, хлопчик... Чуба на лоба начесав, перстень носиш, а що з тебе в житті? Мало ще ти нашого квасу випив...

Це вона має на увазі вітамінізований квас металургів, яким вони в цеху спрагу тамують... Орлянченко і на це хихикає:

— Знаю той квас! Такий міцний, що й око одному пробкою вибило...

— Якщо такому ледащеві...

Отут Микола вступився за товариша:

— Вірунько, не забудь, що перед тобою робітник найвищого розряду. Можна сказати, еліта!

— Отож. Зміну відробив та й пішов вітер по вулицях ганяти. Тільки й на умі танці та комфорт...

— Потрібні й такі, — не образився Ромця. — Без таких, як я, життя було б прісним... Прісним, як дистильована вода.

Вірунька не захотіла більше слухати:

— Годі, йдіть, не товчіться в мене під вікнами. — І, прихиливши вікно, вона розтанула в темряві хати.

Після цього хлопці розійшлися. Орлянченко завернув до себе, кинувши Миколі на прощання: "Салям!" А Микола далі почвалав вуличкою аж до саги. Почував якусь правду в отих Ромчиних словах про прісноту життя, почував, що і течиво його зачіплянських днів без Ромчиних ужаленъ та приречень було б таки менш цікавим, або, як він каже, прісним... Дратував його часом Ромчин цинізм, невибагливість, але якось і не уявляв себе без його вибриків, дотепів, скепсису, без в'їдливих парадоксів. Була в цьому ніби потреба організму, що вимагав якоїсь протиотрути від одноманіття буднів, від стандартних уявлень тих, кому хотілось би з тебе зробити людину-цеґлу, бачити в тобі лише податливий, злidenний духом будівельний матеріял... Ромця вважає, що він має право на деяку розхристаність душі, а чому він справді у своєму поводженні мусить бути підігнаний під стандарт? І якщо він зараз трохи й перекошений... то що такого? Адже ж навіть дерево себе в рості випрямляє!

Де б не опинився, блукаючи, цієї ночі Баглай: чи біля саги, в якій місяць плавав розплавлений, чи на соборнім майдані, — всюди невидимо була за ним і його юна мадонна з загорілими міцними руками, з сумовитим лицем задуманим, на якому ота смага сарматська горить! Один раз тільки і вдалося Миколі побачити її зблизька — біля самого паркану поливала. Стояла зарошена, із шлангом в руці, а спідлоба погляд на Баглай глибокий, важкуватий якийсь, недовірливий... Густа смаглявість лиця різко відтіняла зеленяву голубизну очей, сумовито-сторожких, зачашених. Недовіра і смуток глибокий — вони найбільше вразили. Уста затиснуті, а в погляді і в усій поставі було щось затяте, сміливе, вгадувалась внутрішня сила натури, пристрасність, надійність

душі. Волосся темно-русяве було вільно розкинute на плечах, кільчасті кінчики його золотились на сонці, ніби злегка пригорілі, припалені іншим, степовим сонцем. Сумовита глибінь очей була аж з прозеленю якоюсь, з отією, що її колись, мабуть, можна було тільки в очах у мавок підгледіти десь на Вовчих Водах. Зовсім ненадовго зустрілися тоді їхні очі, він привітався, і вона відповіла йому неголосно: "Здрастуйте". То і вся була розмова. А неспокій і хвилювання від того погляду незнайомки Баглай і зараз почував в собі, блукаючи, мов тінь, нічною Зачіплянкою. Чому саме їй, отій ще не знаній людині, хотів би він виповісти своє життя, все своє заповітне...

Коли людині скоро сповнюється двадцять два, а дими течуть, а слава поета ще тільки в мареві мариться, є над чим замислитись. Двадцять і два, а ще нічого не зроблено для бессмертя! Щось подібне нібіто вигукнув колись Юлій Цезар у дні своєї молодості. І хоч було то в суворому Римі, а не на цій лагідній, поетичній Зачіплянці, та виникають, певне, в людей і через тисячоліття такі настрої, які вже колись були і когось непокоїли. Справді, що встиг зробити? Що встиг збегнути у своєму двадцятидвохрічному світі? Де ж поема твого життя? "Рятівники Титана" — може, так вона буде зватися? Про металургів, про тих, що серед розгулу смерті врятували свій чорний міт — чавунного, з розірваними ланцюгами Трударя, в якому так молодо-неповторно відлився невмирущий дух революції. Поема про таких, як легендарна ота Мая Прапірна з Колонії, як батько твій Никодим Баглай, що добровольцем пішов у сорок першому, в перші ж дні, і безповоротно зник у задніпровських бурих вітрах... Поема трагізму, поема нездоланності духу, але якими словами-карбами її накарбувати? Щоб так, як собор оцей, вікам донесла дух твого задимленого звіттянного часу... Тільки чи потрібне буде їм твоє творіння? Нова ота ера загірна, чи не збайдужіє вона до слова поетів? Не такий уже й довгий вік мистецтва, витвореного людиною. Тридцять чи сорок тисяч років тому невідомий мистець при відблисках вогнища зробив у своїй печері перші контури мамонтів, на яких він у день полював... Після того була Нефертіті, був Партенон, була Монна Ліза... І, зрештою, бачиш сучасний модерний витвір, де безладною купою перемішалися людські вуха, очі, носи, а на зміну гармонії виступив хаос, на зміну фарбам Рафаеля приходить консервна бляшанка і мавпа з квачем... Виродження? Самозаперечення? Дух людський вичерпав себе? Чи це тільки криза минуша, після якої ще буде в мистецтві і юність, і весна, і сонячна гармонія нових ліній, нових слів?

Кажуть, що поезії передує подвиг. Інших життя кидало на великі випроби, а що тебе жде серед цієї буденності, серед плину сірих днів, що деколи справді здаються "мов осінні пляжі...?" І яка вона є, сама природа подвигу? Чи здатен його вчинити той, хто заздалегідь готове себе до цього, чи, може, близчий до істини той, для кого подвиг — це акт життєвий, близкавичний, майже рефлекторний? Він, певне, як спалах, його віч-

ність вкладається в мить, він там, де йдуть на смертельний риск, без вагань кидаються на двобій із злом...

Чуєш у собі поклик поезії, але хто навчитъ тебе її чародійницьких тайн? Собор оцей? Горда поема степового козацького зодчества, вона щоразу хвилює тебе, щось навіває, відлунням далеких подій входить у твою молодість. І не треба тут руїни, чуєте ви, генії руйнацтва? Невже не доходить до вас оцей дух обжитості планети, певності, злагоди, який живе у таких витворах, в їхній гармонійності, — дух, що єднає людство?

Життя проклало свої русла повз цей собор, будні ідуть повз нього нескінченними чередами, нові покоління на цих селищах освідчується в коханні, проносять Широкою старих металургів на вічний спочинок, а півкулі бань все пливуть над Зачіплянкою, як образ нескінченості все височить на майдані ця сива скеля віків. Собор завжди несе в собі певний настрій, але найбільше любить Баглай його уночі, в розшумлі вітряні ночі, коли налетілий східняк рве листя з по-нічному грізних дерев, і навколо місячно й вітряно, і собор стоїть серед такої видної ночі увесь якийсь наповнений, біліє фантастично, мов вітром напнутий парус... Є в ньому своя пластика, є ритми свої, тільки йому властиві... Але ж є щось таке і в твоєму теперішньому житті? Хай інакше, нове, але є! І ти шукатимеш ці ритми, може, Зачіплянка для того тебе й народила, щоб відкрив ти свою, Баглаєву, музику барв, що її, може, таять у собі оці спалахи вічно живого заводського неба, оці соборно-блілі зачіплянські ночі...

Місяць підбився високо; садки блищають, не шелехнуть; відпочиває після трудового дня Зачіплянка, віддавшись в обійми своїм серпанковим снам.

А "Москвич" усе під парканом стирчить. Допізна блукаючи по Веселій, студент доблукався таки, доки один з юшкідів, похитуючись, вичалапкав з Ярового двору, став у затінку біля "Москвича" справити малу нужду. Миршавий, маленький, в розважленім капелюсі. Добре, видно, наюшкувався — місяця не впізнав. Задерши в небо мишаче своє обличчя, спромігся на жарт:

— Не розберу: що зараз у нас — день чи ніч?

Маячила остроронь постать юнака у білій сорочці. І ніби не чула жарту.

— Ей!

Мовчало.

— Ей! — повторено ще раз вимогливим тоном.

І тоді почулось у відповідь стримане, спокійне:

— Якою це мовою: "Ей"?

ПРИВІТАННЯ

Вітаємо активного члена нашої філії Віру Горб, колишнього члена квартету ОДУМ-у та бандуристів ОДУМ-у, з нагоди одружження з Петром Будником та бажаємо їм якнайкращих успіхів у подружньому житті.

Філія ОДУМ-у в Чікаро

— Що то вгорі: місяць чи сонце? — питано...
 — Не можу знати: я нетутешній.
 Юшкоїд підступив до студента ближче, розглядав з підоозрою.

— Чого ж тут стовбичиш? До машини приглядаєшся?

— До всього.
 — Іч, який!.. Нетутешній... Звідки ти?
 — З двадцять першого.
 — Це що.... завод номерний? Поштова скринька?
 — Hi, не скринька.
 — А що ж?
 — Вік.

Допитувач довго солопів, потім таки дотямив, хихкнув:

— Ти диви! Іч, потомок... нащадок, виходить... З двадцять першого віку до нас у гості... Ну, як воно там... у двадцять першому? Цілується ще? Рибку ловлять?

— Рибку ловлять, — інформував Баглай з підкресленою серйозністю, — а дармоїдів поменшало. З хапуг та бюрократів, уявіть собі... чучела поробили.

— Хм! Чучела, — цікавець посопів. — Так звідти, кажеш... Гармонійна особа. А паспорт у тебе є?

— Це що таке? I чути не чув.
 — Ну хоч будлі-які документи, що свідчать твою особу?

Баглай ступив крок уперед, сказав з таємничим притиском:

— А у вас є?
 Капелюх насутився:
 — Ми вам... не підзвітні.
 — Ви рибінспектор? Охоронець рибних багатств Дніпра?
 — А хоча б... Тільки чого доскіпуєшся?
 — Цікавить мене ваша особа.
 — Чи не анонімку хочеш написати? Признаєшся — для анонімки?

І тут було йому видано із зверхністю в голосі, з веселим знущанням знаменитий зачіплянський афоризм:

— На нашій вулиці анонімок не пишуть!
 Скапелюшений був у подиві.
 — Скрізь пишуть, а у вас що... усім задоволені?
 — Hi, фальшаків не люблять.
 — Це про кого ти?
 — Про тих, що вдень нас моралі вчать, а вночі відучують.

На це саме й нагодився, хряпнувши хвірткою, ще один юшкоїд, рослий, у розстебнутім кітелі парусиновім, з одутлюватим обличчям, що неприродно біліло від місяця, наче припорощене цементом. Голова велика, блищить залисинами, кущик із трьох волосин — далекий правнук козацького "оселедця" — розкошлався ріденько...

— Чую, чую голос Баглаєнка, — байдоро заговорив Лобода-висуванець, бо це ж таки був власною персоною він. — Правильно, гордись Зачіплянкою!.. Вона вище анонімок... Щось я давно не бачив тебе, Миколо. Ти все такий же?

З догматиками воюєш? Я теж їм спуску не даю... Ну, а твої димовловлювачі? Де вони?

— Під сукном.
 — У кого?
 — У вашого брата.

— Бач, ти який. Іжаком усе. А я ж тебе ще на шії катав навперемінки з Іваном. Вугілля бігали до переїзду красти, на ходу із платформ вихапували, щоб ти тут, пуцьверінок, не замерз... А ти у віддяку тепер всяке на мене горнеш, прізвиська даєш... А нам, металюргам, не личить чвари розводити. Нам треба купи триматись, ось що я тобі скажу. В мене й без тебе ворогів хоч греблю гати — отих, потайних, що по кабінетах...

— Колись ти і дядька Ягора до ворогів причисляв, а зараз, бач, у дружбі. Все міняється.

— Міняється, це точно філософ підмітив, міняється, та ще й як! Тепер на відпрацьованих догмах далеко не пойдеш. Треба мозком ворушити, нове шукати.

— Потьомкінське риштовання, наприклад.
 — Ну от, знову. I хлопець ти хороший, Миколо, з сім'ї чесної, батько ж твій із моїм — нерозлийвода були... Обом ім товариш Сергію руки тис! А ти, вибач за прямоту, на старовині звихнувся... Ну, що ти, юнак з робітничого передмістя, знайшов у тому струхлявлому Яворницькому? Собори... шаблі козацькі... курені! Та то ж усе реквізит історії, мотлох минулих віків, як ти цього не розумієш? В час ракет хіба таким нам займатись? Головний конструктор та ми з тобою тільки й знаємо, до яких речей Зачіплянка рук уже докладає... Так пора ж і їй справити обнову! Ви, молодь, підтримайте мене, і я завтра вам на місці цього собору хіба ж таке молодіжне кафе відгрохкаю! З повним комплексом! Кафе-лялечку, в області тільки ахнули б! Шашлична! Чебуречна! А поряд раковина для естради, атракціони, чортове колесо над усією Зачіплянкою... Гуляй — не хочу! Невже не запалює?

— Hi.
 — Отакі ви, теперішня комсомолія. Нема у вас вогника. Треба, щоб навколо тебе громіло, співало все! Більше вигадки! Ти можеш, звичайно, спитати: ну, а своє, наше, спадщина національна? Та хіба я проти традицій? Хіба я безбатченко який-небудь, волоцюга безпачпортний? В козацькому стилі можна ж усе оформити, на фасаді кафе запорожець стоятиме із списом, козак Мамай сидітиме з бандурою, в шароварах! Навіть і кафе можна б назвати: "Козак Мамай" або "У козака Мамая", хіба ж не здорово було б! Але цур! Моя ідея! Беру патент! Тобі смішно? Смійся, смійся... Отак-то. Треба вміти розкинути мислію по дереву. А ти думав, гаром я на культурі сиджу?

І, вдоволено засміявшись, він рушив був до машини, потім ще вернувсь, сказав упівголоса, довірливо:

— Ти тут над цим Ягором попрацюй. Бо приїздять, питают про ту історію з Титаном, а Ягор тоді ж був на заводі... Тільки не хоче на цю тему, може, має якийсь грішок на душі... А який подвиг! Тільки стало відомо, що німці збирають-

ся його в переплавку пустити, і тієї ж ночі, під носом у окупантів, зникає Титан. Невідомі якісь повантажили його на платформу, загнали з брухтом у заводський тупик, десь там на відвалах, між брухтом, аж до приходу наших зумів його хтось уберегти! Хіба ж не героїзм?

— Героїзм, — згодився Микола.

— Ну от ми й порозумілись нарешті. Привіт матері передай. Вона в тебе старушка хоч і сувора, але справедлива. Медаль би їй за те, що без батька вас вигляділа... — I, взявши миршавого свого приятеля за плече, Лобода повернув його лицем до Баглая: — Глянь, яких орлів дає робітничий клясі Зачіплянка: хоч на фестиваль! Краса і сила, статура, мускулатура!.. Тутешніх ти краще не чіпай, краще тихенько обмини. Бо в нас хлопці такі: піймають, голову очима назад поставлять, а скажуть, що так була!

Сіли в машину, лімузинчик фуркнув, зняв куряву на всю вуличку. Стало чути у повітрі сухий присmak benzину, пілюки. Майнули фари аж біля собору, ковзнули по ньому, і видно було, як там "Москвич" чогось зупинився, і ті двоє вилізли з машини, Лободин кітель знову при місяці забілів. Що там їх зупинило? Наче ж і шин ще не попроколювано, хоча зачіплянська дітвора й нахваляється зробити це їм, як не перестануть з діда Ягора юшку щідити...

А двоє стояли перед собором, розглядали при місяці споруду.

— В печінках мені цей ваш холодильник, — кинув раптом Лобода різким, озлілим голосом. — Риштовання потьомкінське... Лелека геній висиджує... Ненавижу. Всіма фібрами!

Рибінспектор ніколи раніш не бачив свого приятеля в приступі такої зlostі.

— Пам'ятник архітектури, — нагадав йому, щоб заспокоїти.

— Пам'ятник... Який це в біса пам'ятник? — аж сичало презирливо поблизу. — Що в нього архітектурного? Мотлох історії і все! То ще треба докопатись, що хотіли сказати ним ті ваші допотопні січовики! Якомусь скрипникові вдарило в голову, оголосив пам'яткою, вніс у реєстр... А ми й підступитися бойомось, рabi папірця!

Витер спіtnile чоло і ніби тільки зараз помітив рибінспектора.

— Скільки мені цей безхозний собор нервів коштує... Кожне глузує, розігрує, ти ж чув? Вигадав, каже, потьомкінську штучку! А з другого флангу недоїдені міллю богомільці старушки пишуть і пишуть в різні інстанції, незаконно закрили, мовляв, відкрийте, уважте старість, бо наші ж сини погинули на фронтах... З області невдоволені дзвінки: що там у тебе з цим собором, чого ти йому ладу не даси?

— Спиши.

— Як це спиши?

— Ти ж влада, — солопів рибінспектор. — Тобі й карти в руки... Чи не знаєш, звідки зайти?

— Знаю. Нас не вчити, як це робиться. Із реєстру тільки б його... А там саперів попросив би — за одну ніч порохня з нього була б. Пил віків!

— Так чого ж... рobi порохню...

— А паспорт?

— Який паспорт? — сп'яну не міг второпати приятель і навіть мацнув себе за кишеню.

— Он паспорт чавунний. — Лобода кивнув на темну чавунну таблицю, що ледь помітна була на затіненій стороні собору. Приятель вище підсунув свого розчавленого капелюха, витягнувши, але навіть зблизька не розібрati було, що там, на скрижалі тій накарбовано, що там охороняється законом...

Злодіїв на Зачіплянці поки що не водилося, ні в сторожах, ні в дружинницьких патрулях потреби досі не було. Тому ніхто й не бачив, як двоє п'яніх юшкідів, двоє пігмеїв нічних неквапом зайшли в тінь собору, наблизились до його охоронної грамоти...

Собор слухав, мовчав. Пізній місяць з неба дививсь. Селища, натомлено поринулі в сон, спочивали в теплих обіймах ночі.

8

Вкраєно таблицю з собору!

Там, де висіла, зоставсь прямокутник необливялий та дірки від гвинтів. Мабуть, і сам Лобода-висуванець, який вважав себе знавцем робітничої душі, всіх її закамарків, не сподівався, що такий незначний факт, як пропажа таблиці, шматка чавуну, та наробить на Зачіплянці такого шелесту. I перший, хто виявив, — двоюрідний брат Володьчин, Костя, сліпий танкіст, точніше його кокетуха Наталка, которую він проводжав до раннього автобуса, як це буває в них щоразу, коли помиряється після сварки. А подружжа це нерідко потрапляє у шторми та бурі, незадовго перед цим у їхніх широтах просто тайфун лютував... Ніколи не бачив Наталчиної усмішки, не знає, яка на вроду, який у неї вираз очей, тільки плоть її знає, тіла пругкий вогонь, ласку рук... I ще солоний смак сліз її, сліз каяття...

Простив, помирились, проводжає знов її, матір своїх дітей, до автобуса вранці. Біля собору Наталка стривожено вхопила чоловіка за руку:

— Косте, що за знак? Таблиці на соборі нема! Дивина просто...

Костя, наблизившись до стіни, мовчки обмащав дірки, де таблиця була пригвинчена, постоїв, нарешті процідив крізь зуби:

— Свогоцюги.

Повертаючись додому, він зупинив коло хвіртки Віруньюку Баглаєву, яка саме вийшла з двору, поспішаючи на роботу.

— Ти ж начальство, — сказав роздратовано. — Член парткому! Чи, може, й ти потураєш свавільникам?

— Що скoїлось, Косте? — Віруньюка була здивована його тоном.

— Таблицю хтось відгвинтив від собору. Була на це постанова? Людей питали?

Наче йому неоднаково було, незрячому. А може, й неоднаково? Може, і він по-своєму дожив цим собором, що єдиний тільки й зостався йому з довоєнного життя? З дитинства, з юності,

коли ще невипалені Костині очі мали змогу вбрати в душу цей дивний зачіплянський світ...

Вірунька, йдучи до автобуса, теж завернула на місце події. Так, нема. Позбавлено паспорта. I хоч раніше за цехом, за графіками, за безліччю квартирних та побутових справ їй не до собору було, він наче й не існував для неї, однаке зараз це неподобство обурило й Віруньку, собор і для неї враз якось ожив. Не було ж на парткомі й мови про те, щоб собор роздягати! Без таблиці тієї, кимось давно прибитої, став одразу він якийсь беззахисний, безоборонний, приречений на знесення, на злам. Майнуло в гадці, як ще, коли малою була, зносили в їхньому селі церковцю дерев'яну. Невідомо ким і коли була поставлена, хоча ставили її, видно, справжні майстри: збудована була без єдиного цвяха. Сокирами та ломами розбивали старезне, але ще міцне, не поточене шашелями дерево. Без єдиного цвяха! На самих шипах! Тільки й гомоніли тоді про це. Ті, що похмуро трошили, розшивали ту стариизну, з мовчазною люттю виконували руйнацьке завдання. Спершу здавалось, що все там одразу мусіло б розсипатися вщент, а проте ветха споруда чинила опір, вражала всіх міцністю. Аж на другий день, пригнавши трактори, таки розтрощили її, розламали, розтягли. Найстрашнішим було для Віруньки, коли падало горище і з хмари куряви так і пужнули врізnobіч великі сірі кажани, закружляли над людьми, над толокою сліпо, беззвучно. За життєвими клопотами притильмарились, забулися, а зараз, немов розбуркані чимось, знову пужнули з глибин споминів ті кажани, ті неспівучі птахи її дитинства. Огидні духи руїни, ширсткі, наче запилюжені, і на все життя сліпі. Згадалась ще купа порозкиданої, припалої порохнею церковної утварі, школлярчата копирсалися в ній, знаходили з-поміж сміття та мотлоху висушені уламки березової кори з химерними на ній письменами. Підібрала й Віруня тоді ощелок тієї кори, на якій потім молодий учитель їхній намагався розшифрувати бознаколишню слов'янську в'язь із титлами, із якимись закарлючками. Так і зсталось нерозшифрованим, що там було написано давніми писарями чи самими майстрами, що вміли будувати без єдиного цвяха...

Тепер, видно, хтось вирішив перетворити в руйновище і цей собор. Повернеться Іван з Індії — порожньо на майдан! Пустеча! Де ж собор? Вірунько, де ж собор наш, біля якого ми з тобою блукали в молоді наші ночі кохання... Мовчазний зачіплянський гіант- старожил, що на роботу нас літо й зиму проводжав і щодня зустрічав із роботи, де ж він?.. Чому на його місці пустир?

Підійшло ще кілька селищанських, оглядали пляму — слід від зниклої таблиці. Семко Дейнека подав думку, що треба б міліціонера покликати, щоб вівчарку привів та пустив її по сліду. Там у них собаки-шукачі здорово намуштровані, будь-який слід візьмуть.

— Цього сліду ніяка собака не візьме, — кинула Вірунька сердито і поспішила до автобуса, що саме підійшов.

Ніби не що й сталося, а навіть і на роботі чомусь Віруньці було марудно. Одразу після зміни вирішила зйти до Лободи: собор у його ж підпорядкуванні, над ним Володька начальство...

Начальство було в байдорому, робочому настрої. Синя блюза-спецівка просто поверх майки, бо жарко. Хто не знав би в лиці господаря кабінету, міг подумати, що перед ним заводський інженер-металург, один з відвідувачів, що забіг просто з цеху в кабінет і, чекаючи свого керівного друга, вільно сів посидіти за його столом. Вікно відчинене, і видно за ним закурену сажею акаційку, хирлявий газончик, а трохи далі — чорно-сіру, столітньою курявою вкриту браму заводську. Видно, в кабінеті пілюки не бояться — порохня шаром лежить на поскручуваних у труби якихось плякатах чи діяграмах, що валяються на масивному сейфі, помітно пілюку й на чавунній статуетці Титана, що стоїть на письмовому столі. Заводський гуркіт у вікно долинає, але на нього в кабінеті не зважають, до цього звичні. "Ви сподівались зустріти за цим столом заскорузлого чинуши, — мовби повинно було казати все тут відвідувачеві, — жовчного бюрократа, що відгородився від роботяг і за паперами світу Божого не бачить. А я ось який. Висунули, то й сиджу. З цеху прийшов, а скажуть, то й знову у цех вернусь. За стіл не тримаюсь". Нічого зайвого на столі: календар, пластмасовий прибор для писання та чорна статуетка — точнісінка копія того Титана, що в парку на високому п'єдесталі десь аж під небом стоїть, простерши руку над заводами. А тут, на столі, серед купи паперів, цей карликово-інтимний, змалій Титан — теж як знак того, що про нього в кабінеті повсякчас пам'ятають.

— Кажи, Віро Пилипівно, з чим прийшла? — Лобода сидить збоку стола звично, невимушенено, нога на ногу.

— Цієї ночі, — почала вона і осіклає, бо очі його, завжди трохи шельмуваті, змигнули універсально, і їй на мить здалося, що Володьці вже все відомо.

— Слухаю, слухаю тебе.

— Таблицю вночі знято з собору...

— Ах, Вірунько, я думав, у тебе щось виробниче, невідкладне, — з розчарованістю в голосі сказав він. — А ти теж найшла з чим... Повір, не один собор у мене на плечах... Дозволь спершу осіз та товаришем з області докінчити.

Але товариш, що скромно сидів під стіною, сухорлявий чоловік у темній сорочці з краваткою, стримано зауважив, що він почекає. Що йому буде навіть цікаво.

Булькаті, стереоскопічні очі Володьчині знову невловимо змигнули, але він і навзаки не дав, що хотів би уникнути розмови на цю тему, навпаки, по-дружньому мовив до Віруньки:

— Ну, кажи, що там.

Вона коротко переповіла, закінчивши знервовано:

— Самоправство якесь. Нікого не питаючись. Наче і влади нема!

Лобода глянув на товариша з області усміхнено, ніби вибачаючись за Вірунчину неоковирність; що з неї, мовляв, візьмеш, приста виробничниця, загинає...

— Влада, Віро Пилипівно, є, — сказав їй понаставницькому. — До того ж дуже конкретна. Ось ми з тобою якраз і маємо честь її представляти.

"Ти мені баки не забивай! — хотілося крикнути Баглайці. — Я краще тебе знаю, що влада є. І що мене не для пустомолотства в міськраду селищами послано. А ось ти чого крутиш? Хіба не бачу тебе, крутія? Та я ж тебе наскрізь бачу!"

— Не для того я прийшла, щоб ти мені лекції читав, — сказала з серцем. — А як по суті.. То беззаконня ж, інакше не назовеш!..

— Ша, не кипи, Вірунко. Ми ж із тобою люди свої, завжди дійдемо згоди. Гріх на кума так нападати... Краще скажи, чи добре готовісвоєму Іванові зустрічини?

І це було сказано знов з усмішкою до товариша під стіною, щоб виказати перед ним свою обізнаність навіть у родинних справах заводчан. Помітивши зацікавлення присутнього, Лобода пояснив йому, що чоловік цієї ось Віра Пилипівни якраз і є той відомий сталевар Іван Баглай,

що зараз у Бхілаї плавки дає. Скоро вибуде строк, має от-от повернутись. Вірунчиного погляду не уникло, як, пояснюючи це товаришеві, Лобода водночас і вивчав його, кортіло, видно, "генієві" наперед вгадати, як той поведеться в питанні про собор, щоб і собі відповідно підкорегувати паруси. Але товариш, слухаючи Лободу, був непроникний. Тільки коли цей перебалакав, сказав йому стримано:

— А з тією таблицею вам таки варто розібратьесь. Факт справді дивний.

— Просковінуло це повз нашу увагу, так, Павле Антоновичу, — поспішив визнати Лобода, і була в голосі непідробна щирість за цей свій промах у роботі.

А Вірунка своїм зірким оком уже помітила в кабінеті ще одну річ: у кутку за сейфом із сутіні виглядало ріжечком щось далеко засунуте і якимось плякатом прикрите... щось дуже схоже на таблицю чавунну!

— А то що? — запитала вона і, не чекаючи відповіді, вилетіла з кабінету, зі злістю вдаривши дверима.

Невдовзі після цього вона сиділа в приймальні секретаря обкому.

ВИБИРАЙТЕСЬ ЦЬОГО ЛІТА НА ОСЕЛЮ ОДУМ-у

Якщо Ви побували в усіх відпочинкових місцях та оселях і не знайшли справді рідної атмосфери, спокою й українського підсоння, **приїжджаєте цього літа до "Києва"** і привозьте сюди своїх рідних, знайомих, земляків, а особливо дітей. Наша оселя дуже вигідно розташована в Кетськільських горах недалеко від головних шляхів і поблизу відомих американських та українських відпочинкових і розвагових осередків. До ваших послуг упорядковані з всіма вигодами кімнати трьох будинків, що пригадують вам назви рідних історичних міст: "Полтава", "Батурин", "Канів", справжня українська кухня, озеро де можна ловити рибу, басейн для купання, багато свіжого гірського повітря, сонця і неба.

Вимріяні умови не тільки для дорослих, а й для дітей!

Відпочинково-виховний табір триває вісім тижнів, а оплата — найбільш поміркована: тільки 25 доларів за тиждень (45 доларів за двох дітей із однієї родини). До табору приймаємо дітей від 7 до 15 років. Ними заопікуються і їх будуть виховувати та навчати рідної мови й культури досвідчені учителі та виховники.

Сезон на оселі "Київ" триває від першої неділі липня, тоді ж починається і дитячий табір, до першого понеділка вересня.

Для дорослих і молоді кожного дня, а особливо в суботи й неділі будуть влаштовуватися різні роз-

ваги, гри й імпрези, бесіди, лекції, зустрічі, демонстрації кінофільмів, концерти, забави. Щонеділі Служби Божі.

Кімнати можна наймати з харчуванням або без нього, оплата за тиждень від 20 до 65 доларів.

Просимо порівняти наші ціни й вимоги з цінами інших подібних осель і ви побачите, що все промовляє за тим, щоб цьогорічні вакації провести в нашему мальовничому **"Києві".**

Просимо відрізати, виповнити й надіслати на одну з поданих адрес резервацію для дорослих або аплікацію для дітей до табору.

До швидкої зустрічі в нашому Одумівському **"Києві"!**

Щоб резервувати помешкання й дістати інші інформації, пишіть на адресу:

Адреса оселі:

ODUM Resort Center, Inc.

Під час сезону:

**Box 40, RED 1, Accord, N. Y. 12404,
Phone: (914) 626-7715**

Постійна:

**332 Columbus Ave., Trenton, N. J. 08629
Phone: (609) 394-8651**

Сергій ГОЛУБЕНКО

ВЕЛИКА ВИЗВОЛЬНА ВІЙНА В АМЕРИЦІ

В ОБОРОНІ ПРАВ ЛЮДИНИ

До визначних сторінок американської історії належить ведена протягом понад чотирьох років (1861-1865) велика внутрішня війна між північними і південними стейтами, ведена в обороні прав людини і за знесення збереженої ще в Америці невільництва, вже несумісного в тих часах з волелюбним духом конституції Союзу американських стейтів. Героєм цієї війни став тогочасний президент Авраам Лінкольн, який осягненням перемоги і знесенням рабства відкрив Америці шлях до майбутньої величі і могутності.

Протиріччя між північними промисловими і південними рабовласницькими стейтами Америки дуже загострилися у середині 19-го століття. Збереження невільництва стримувало економічний розвиток країни. Використовуючи свою політичну перевагу в Конгресі й уряді Америки рабовласники-плянтатори захоплювали незаселені західні землі, що їх старались зайняти північні фармери. Південні плянтатори вимагали збереження невільництва муринів і поширення його на весь терен держави. Інтереси Півдня захищала демократична партія.

У противагу до цього, на Півночі великого розмаху набувabolіціонізм, рух за скасування невільництва. Його підтримували фармерські кола і підприємці, які бачили в невільництві перешкоду до розвитку промисловості. В 1852 році на літературному обрії з'явився знамений твір "Дялькова Томова хатка" Бічерстов, в якому у мистецьких образах був розкритий жах невільництва і висловлений гарячий протест проти нього. В 1854 році на Півночі створилась республіканська партія, яка в інтересах міських підприємців і фармерів вимагала відкриття західніх земель для вільного населення та жадала скасування невільництва.

Відносини всередині країни загострювались. У 1854-1856 р.р. сутички між фармерами і плянторами у Канзасі, що саме тоді заселювався, перетворились у збройну боротьбу. Рішення Найвищого Суду Америки в 1857 році про позбавлення невільників усіх прав і проголошення їх власністю рабовласників навіть у північних стейтах, де невільництва не було, викликало незадоволення прогресивного громадянства. Фармер Джан Бравн, що намагався в 1859 році підняти повстання муринів, зазнав невдачі і був страчений та залишився в пам'яті волелюбного сусільства як герой і мученик.

Перед президентськими виборами в 1860 році на демократичній національній конвенції стався розкол. Південні демократи вимагали рішучих заходів для поширення невільництва і висунули кандидатом на президента — Брекінріджа, тоді, як північні, поміркованіші демократи обрали сво-

їм кандидатом Даглеса. Республіканці намітили своїм кандидатом Авраама Лінкольна, що був рішуче проти невільництва.

Обрання Лінкольна президентом послужило сигналом для Півдня до відокремлення та одвертого заколоту. 20 грудня 1860 року стейт Південна Кароляна проголосив вихід із Союзу. Протягом наступних двох місяців те саме зробили Міссісіпі, Флорида, Алябама, Джорджія, Луїзіана, Тексас. Вже після вступу Лінкольна 4 березня 1861 року на пост президента відокремились ще Вірджінія, Арканзас, Північна Кароляна і Тенессі. Таким чином відокремилось одинадцять стейтів. Бажали відокремлення також рабовласницькі стейти Кентаки, Міссурі, Меріленд і Делавер, але воно не сталося. У лютому 1861 р. на конгресі в Монтгомері Південь проголосив створення "Конфедерації американських стейтів" і сформував власний уряд на чолі з президентом Джеферсоном Девісом і віце-президентом Александром Стефенсоном.

Сили Півночі були значно більші. Там мешкало 22 мільйони населення, була розвинута промисловість і велика мережа залізниць, та було багато хліба. Населення Півдня складало 9 мільйонів, з них 4 мільйони муринів-невільників. Промисловості майже не було. Залізничне сполучення було дуже слабе. До того ж Південь був залежний від довоzu хліба з-зовні. Але перевагою Півдня була його порівняно добре озброєння і організована армія. Ще в 1860 році за переднього президента Бьюкенела, прихильника невільництва, військовий міністер Флойд перевіз до південних арсеналів багато зброї, гармат та спорядження, а також багато грошей.

Відкинувши всі компромісні пропозиції, південні демократи почали військові дії. 12 квітня 1861 року вони почали облогу урядового форту Самтер у Південній Кароляні і 14 квітня здобули його. Так фактично почалась громадянська війна між Північчю і Півднем.

15 квітня Лінкольн видав проклямацію про набір 75.000 добровольців. На цей заклик відгукнулось багато людей. Поруч з тим уряд Лінкольна продовжував шукати порозуміння з Півднем.

Головні військові дії в першому році війни розгорнулися між Вашингтоном, столицею Союзу і Річмондом, столицею Конфедерації. Перша велика битва відбулася 21 липня 1861 року при Булль-Рені. Північними військами (35 тисяч) командував ген. Мак Довель, південними (31 тисячу) Джозеф Джонстон. Північне військо зазнало великих втрат і відступило до Вашингтону.

Сталася шестимісячна перерва. Південь мав у пляні провадити оборонні бої, щоб виснажити Північ і сподіався втручання Англії.

Плян Лінкольна полягав на початку в тому, щоб обмежитись обороною, не вступати у великий бої, зміцнити армію, а тоді почати наступ і відвоювати насамперед стейти Кентаки, Тенессі, Вірджінію та Північну Кароляйну. До Вашингтона були спрямовані великі загони добровольців. Командування над армією перебрав ген. Дж. Мек Клеллан. Він розташував свій табір на Потомаку і використав осінь та зиму на вишкіл добровольців та міліції і підготовку з них справжньої армії. Навколо Вашингтона були побудовані великі оборонні споруди. Одночасно швидко зорганізована флота почала бльокаду південних портів. Але конфедерати часто проривали бльокаду і одержували з-за кордону зброю та інші потрібні речі. Їх крейсери, частинно побудовані або споряджені в Англії, чимало шкодили торговельним кораблям Півночі. Англія зайнайла таку позицію, що кожночасно загрожувала війною. Вона і Франція визнали Конфедерацію воюючою стороною. Лише майстерне керівництво зовнішньою політикою, що провадили Лінкольн і державний секретар Сюард, уможливило збереження зовнішнього миру в цей складний для Союзу час. Два південні комісари, післані до Європи для проведення дипломатичної акції проти Півночі, були захоплені у відкритому морі на покладі англійського корабля. Це викликало обурення Англії і Лінкольна, щоб уникнути небажаного конфлікту, визнав арешт порушеним міжнародного права і звільнив комісарів.

Наприкінці 1861 року північна армія налічувала вже 600 тисяч вояків. Північ заплянувала оточити південне військо з заходу, півночі і півдня та одночасно бльокувати південні стейти з моря. Армія під командою генерала Улісса Грента мала доручення оволодіти районом ріки Міссісіпі, а інша армія на чолі з генералом Батлером — висадитись на півдні і здобути Новий Орлеан. Головні сили під проводом Мек Клеллана мали наступати з півночі на південну столицю Річмонду.

У січні 1862 року Лінкольн дав наказ наступати ген. Грент з невеликим військом при співдії флоти під командою Срута в лютому 1862 року здобув укріплення Генра на ріці Тенесі і Донельсон на ріці Кумберленд, що їх побудували конфедерати. Через місяць інша північна армія під проводом Попа здобула Новий Мадрид, а місяць пізніше флотилія під командою Фаррагута знищила невелику флотилію Півдня і без труднощів зайнайла безоборонний Новий Орлеан. У двохденній битві 6 і 7 квітня Грент і Бюель здобули рішучу перемогу при Шейло, Тенесі над одним з найкращих генералів Півдня Альб. Сіднеем Джонстоном, який загинув у цій битві, що в ній полягло і було поранено з обох сторін 23 тисячі вояків.

Після цієї перемоги ген. Грент здобув Корінт і Мемфіс. Майже вся лінія ріки Міссісіпі була вже в руках Півночі, хоч батерії Півдня на височинах Віксбургу ще замикали ріку від руху торговельних кораблів і охороняли комунікаційні звязки між Тексасом та Арканзасом з одного

боку і східніми стейтами Конфедерації з другого. У висліді перемоги Грента, його військо зайнайло рабовласницький стейт Кентаки, який через те вже не міг приєднатись до Конфедерації, а стейт Тенесі був фактично від неї відтятій.

Морська війна розпалилася біля берегів Вірджінії. Панцерний корабель Півдня "Меррінас" потопив 8 березня 1862 року два північні фрегати і 9 березня 1862 року на Гемптонському рейді почав атакувати третій фрегат, але зазнав нападу рівного по силі північного панцерника "Монітор" і відступив.

Війна на суходолі в Вірджінії почалась у березні 1862 року операціями ген. Мек Клеллана проти Півдня. Боротьба була довга і вперта. Тимчасом 2 травня 1862 року уряд Лінкольна проголосив обов'язкову мобілізацію до армії та флоту, а президент Лінкольн підписав закон про земельні наділи, за яким кожний за невелику суму міг одержати в користування 160 акрів землі. Наприкінці травня ген. Мек Клеллан зруйнував південні становища і підійшов до Річмонду, але в семиденній битві, яка тривала від 26 червня до 2 липня 1862 року при Чікагоміні його 185-тисячну армію розбив новий південний головнокомандувач на фронті Вірджінії, генерал Р. Лі, що мав 115 тисяч вояків. Після того найвищий провід північної армії очолив ген. Галлек. Були прийняті надзвичайні заходи для скріплення армії і зміцнення дисципліни. 17 липня 1862 року уряд Лінкольна видав закон про кару смерті за зраду.

Поразку зазнав також північний генерал Поп у другій битві при Булль Рене 30 серпня. Переслідуючи північні армії, головнокомандувач південної армії на Вірджинському фронті ген. Лі рушив на Вашингтон і Балтімор, перейшов Потамак і вдерся в Меріленд, але в двохденній битві 16 і 17 вересня при Антіетамі ген. Мек Клеллан зупинив його і змусив до відвороту у Вірджінію.

22 вересня 1862 року Лінкольн проголосив невільників у збрунтованих стейтах вільними з 1 січня 1863 року. Проте здійснити звільнення можна було лише в підвладних Півночі місцевостях. Однак проклямація про волю мала велике значення і привернула симпатії муринів до Півночі. Майже 190 тисяч невільників з окупованих Північчю земель вились в північну армію. 1862 рік скінчився невдалою для Півночі битвою під Фредеріксбергом 13 грудня.

В 1863 році кампанія на сході тривала з непослабленим завзяттям. Новий головнокомандувач потамацької армії Гукер, маючи 125 тисяч вояків, був розбитий при Ганцеллорсвіллі 2-5 травня 1863 року армією ген. Лі, що мала лише 58 тисяч вояків. Втрати Півночі становили 17 тисяч, Півдня — 13 тисяч вояків.

Залишивши в стороні добре укріпленій Вашингтон, ген. Лі вдерся до Пенсильванії. Біля Геттисбургу він знову зустрівся з потамацькою армією, що йшла його слідами під командою ген. Міда, який замінив Гукера. У трохденній битві 1-3 липня 1863 року Лі зазнав тяжкої поразки і був змушений до відступу за Потамак. У цій

битві 80-тисячна армія Півночі втратила 23 тисячі вояків і 75-тисячна армія Півдня — 25 тисяч. 4 липня ген. Грент здобув Віксбург з його 30-тисячною залогою і порт Гудзон. Ці дві поїдії були зворотнім моментом у війні. Південь лишився поділений на дві частини. Текас з Арканзасом і південно-східні стейти вже не мали між собою комунікаційної сполучки. Головні сили західної армії конфедератів були зломлені і уряд скупчив майже всі війська у Вірджінії. Кінець 1863 року пройшов у низці сутичок між потомацькою армією і Лі.

Тимчасом у Західній Вірджінії, яка мала небагато невільників і неохоче корилася своєму стейтовому урядові, виник за підтримкою Конгресу рух за відокремлення і створення самостійного стейту. Конгрес поспішив визнати цей рух і Західня Вірджінія в 1863 році слідом за Канзасом була прийнята як 35-ий стейт до складу Союзу. В 1864 році прийнято ще один — 36-ий стейт Неваду.

Навесні 1864 року ген. Улісс Грент був призначений головнокомандувачем потомацької армії, ген. Шерман — західної армії, що мала понад 100 тисяч вояків. Новий стратегічний плян Півночі передбачав розгром головних сил Півдня, що ними командував ген. Лі, в районі між Вашингтоном і Річмондом шляхом наступу з півночі на південь. Рівночасно війська ген. В. Шермана мали обійти з півдня Алеганські гори та оволодіти основними економічними центрами Півдня і нанести удар генералові Лі з півдня. Третя група на чолі з ген. Батлером мала наступати на Річмонд зі сходу. Проти південних військ ген. Б. Джонстона був передбачений похід через стейти Тенессеї і Джорджію до Атлантического океану силами ген. Шермана.

Проти цих широко задуманих північних операцій плян Півдня передбачав оборону головних підступів до Річмонду і Атланти. З тією метою армія Лі, маючи 62 тисячі вояків і 224 гармати розташувалась на річці Рапідан, армія Джонстона — біля Долтону.

У дніх 4-7 травня 1864 року всі армії Півночі перейшли в наступ під загальним керівництвом ген. Грента. У своєму поході до океану ген. Шерман наблизився до армії ген. Лі з півдня, тоді як ген. Грент з 125-тисячною армією тіснив її з півночі. В Лі було 62 тисячі вояків. У травні він витримав дві великі битви біля Генселлорсвілля і Спотсильвенії. В першій половині червня бої продовжувались майже безперервно, але, хоч сили Грента переважали, Лі вперто відбивався. В цих боях Грент, що мав 125 тисяч вояків і 300 гармат, втратив 60 тисяч, але його військо швидко поповнювалось, тоді як вбиті і полонені з армії Лі були для Півдня неповоротною втратою. За 38 днів наступу північні війська на вірджинському театрі воєнних дій просунулись уперед на 100 кілометрів, але їх наступ на Річмонд зі сходу не вдався. Щоб відвернути увагу Грента від Річмонду, Лі наприкінці червня 1864 року розпочав одчайдушний гибельний наступ на Вашингтон силами одного корпусу. Тимчасом склад

ний і майстерно здійснюваний похід ген. Шермана в напрямі Атлантического океану здобував усе нові успіхи в багатьох тяжких битвах з південним військом, яким командував ген. Гуд. 2-го вересня 1864 року Шерман зайняв місто Атланту в Джорджії. 19 вересня в бою біля Вінчестера корпус Лі, що наступав на Вашингтон, був цілковито розгромлений. З осені 1864 року Грент почав облогу Петерсбургу у Вірджінії, що тривала багато місяців. Він пробував обійти Лі з заходу чи сходу, але марно.

В листопаді 1864 року на виборах президента що відбулися у вірних Союзові стейтах, переміг Лінкольн проти кандидатури північних демократів Мек Келлана. Поновне обрання Лінкольна ствердило рішеність народу північних стейтів продовжувати боротьбу проти невільництва аж до цілковитої перемоги.

Рейд до океану північного війська у складі 88 тисяч вояків при 254 гарматах під проводом ген. Шермана проти південної армії ген. Джанстона переможно закінчувався. 10 грудня 1864 року Шерман підійшов до океану. 15 грудня ген. Томас, що був під командою Шермана, знищив південну армію ген. Гуда. 21 грудня Шерман здобув місто Саванну і рушив на північ у Південну Кароліну, займаючи Чарльстон. 1 лютого 1865 року Конгрес виніс рішення про скасування невільництва і передав це рішення на розгляд поодиноких стейтів. 17 лютого 1865 року Шерман здобув Колюмбію.

В лютому всі сили південної армії об'єднались під командуванням ген. Лі. 3 квітня ген. Грент після багатомісячної облоги здобув Петерсбург у Вірджінії. Того самого дня впала столиця Конфедерації Річмонд. Південне військо відійшло до Аппаматтоксу і 9 квітня 1865 року ген. Лі капітулював зі своєю армією. До своїх противників ген. Грент поставився дуже шляхетно. Він обмежився вимогою, щоб південні вояки склали зброю і припинили військові дії та дозволив їм взяти зі собою коней, "які можуть бути в пригоді при весняній оранці".

Мстячись за скасування невільництва і за військові поразки, мешканець Півдня Бутс 14 квітня 1865 року смертельно поранив Лінкольна, який помер наступного дня. Його місце зайняв віцепрезидент Андрю Джансон.

27 квітня 1865 року на тих самих умовах, як Лі, Джанston піддався Шерманові. 2 червня 1865 року припинила спротив решта південного війська.

Так скінчилася велика громадянська війна, ведена протягом чотирьох років хоч і без фахового військового мистецтва, але зі страшним напруженням сил і з вийнятковою мужністю та енергією, в чому велика заслуга Лінкольна. Південний напружував усі зусилля, деспотично розпоряджався життям і майном свого населення, використовував усіх придатних людей для війни, але не мав успіху. Натомість уряд Півночі пильнував конституцію і не порушував прав особистої свободи, зберігав промисловість і давав за матеріальний добробут країни. Завдяки цьому проми-

словий розвиток північних стейтів не зменшувався протягом цілої війни, тоді як на Півдні економічне життя завмерло, бо бльокада узбережжя зупинила вивіз бавовни і Південь після війни був розорений на багато років.

За чотири роки війни на Півночі було мобілізовано до армії 2,700.000 осіб і на Півдні 1,100.000. В лавах північного війська билося багато муринів і революційних емігрантів з Європи. Південь спромігся створити могутню флоту, яка в грудні 1864 року мала 671 корабель проти 42 у 1861 році. Впalo в боях і загинуло від хвороб з обох боків 1,000.00 осіб. У висліді війни Союз одержав державний борг у 3 мільярди доларів і нерозмінними (до 1879 року) паперовими грошима. Уряд Півдня також покривав свої видатки випуском паперових грошей, які наприкінці війни втратили будь-яку вартість.

Але основні цілі, за які велася війна, були досягнені. Невільництво було скасовано на всьому терені Союзу. Винесену в тій справі ухвалу Конгресу 1 лютого 1865 року схвалила потрібна кіль

кість стейтів до грудня 1865 року. Перед Америкою відкрився широкий шлях бурхливого розвитку промисловості, великого піднесення економіки країни. Почалась підсилена колонізація Заходу. Величезні земельні простори здобували потужні акційні компанії та банки. Щоправда, фактичної рівності з білими муринське населення не одержало. Тривала ще довго боротьба в різних стейтах за право муринів і часами приймала бурхливий характер масових демонстрацій і походів. Проблемою знесення будь-якої дискримінації муринів зайнявся був президент Джан Кеннеді. За його наступника Ліндана Джансона 2 липня 1964 року Конгрес виніс своє історичне рішення про громадянські права, яким ніби остаточно завершувалась справа, що була одною з головних причин великої громадянської війни.

Але як показують недавні події, до запровадження її в життя ще далеко і тому й у майбутньому не виключені подібні маніфестації та розрухи аж до цілковитого осягнення тієї величної мети, за яку перед ста роками велася така тривала і вперта війна.

Олександер БОРОВКО

ДОЛОНЯ

Хлопці мріють знов про Аеліту.
Я ж люблю зарошені поля,
Де в достиглім, запахучім житі
Перепел долину забавля.
Всі душі моєї закапелки
Дівчина заповнили пісні,
Що дісталася ниток із веселки
І сорочку вишила мені.

ЛЮБЛЮ

Чи думаю, нахмуривши чоло,
Саджу стебло — долоня не холоне...
На ньому є і золото і соболь, —
Мій найбагатший материк — долоня.
Долоня... Де ніжніша є пелюстка...
Що болючіш, як нею — за провини...
А є ж — з долоні днів насіння луска!
Собі зерно, а людям — лиши лушпиння..

МОЇ ПОЛЯ

Ген за буянням лугової зелені
У барви радошів поля покрились.
Ото вагомістю зерна приземлені
Мої поля — мої надійні крила.

У серці почуттів гарячий серпень.
І задумам у голові аж тісно.
І достига зерно в моєму серці,
Як достига в колоссі моя пісня.

Микола СОМ

ДУМА НАД ВОГНЕМ

Не дні ідуть — ідуть в безсмертя люди,
Не час іде — йдемо у вічність ми.
Усе міне. І нас колись не буде.
Боги — і ті вмирають між людьми.

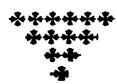
А світ світліє. І скресає крига,
І повертає сонце на весну.
В глибоку душу засіває книга
Насіння яре — думку вогняну.

Родися, вогню, в слові і розмові
На давні болі, на жалі нові.
Тирані злі (каліки розумові!)
Палити книги — думи вікові.

Але ж вогонь з вогню вогнем виходить,
Нам книги мудрі освітили дні:
Нема, нема, нема дурних народів,
А люди є жорстокі і дурні!

І є ще в світі квіти-незабудки,
І є вогонь буття і небуття...
Переплелася радістю і смутком
Розкрита книга вічного життя.

"Літературна Україна" 1968

ЛІТНІЙ ТАБІР ОДУМ-у НА СХОДІ США

Цього року стараннями Виховної Ради та Батьківського Комітету ОДУМ-у влаштовується в Міннесоті літній табір для української молоді. До цього табору приймається всю українську молодь, незалежно від того, чи вона належить до ОДУМ-у, чи ні, як також і перебування в таборі не зобов'язує записуватися в члени ОДУМ-у.

Метою табору є дати можливість молоді провести безжурно та весело два тижні в українському молодечому товаристві та відпочити на лоні чудової міннесотської природи.

Молодь в таборі буде перебувати під наглядом та керівництвом дорадників, виховників та старших працівників.

1. ЧАС ТАБОРУ: Від 7 липня до 21 липня. Всі учасники табору павинні прибути до табору між 4 і 5 год. в неділю 7 липня. Так само вони мусуть бути забрані з табору в неділю 21 липня до 11 год. ранку.

2. МІСЦЕ ТАБОРУ: Табір відбудеться в Сіблей Стейт Парк, який обіймає 1174 акри чудової лісової природи і є розташований над Андрю Лейк на відстані 90 миль на захід від Міннеаполісу. Цей табір з повним модернім улаштуванням є даний до диспозиції ОДУМ-ові від Департаменту Парків Стейту Міннесоти. До нашого розпорядження є 7 будинків по 14 ліжок в кожному, 1 будинок з кухнею та великою їadalнею, 1 будинок з залею для розваг, самодіяльності та спорту, велика спортова площа, пляж, місця для ватри та ін.

3. КОШТИ: Від 8 років і вище — 35 дол. за особу, або 65 дол. за двох з родини. Від 4 до 8 років — 25 дол. за особу, або 40 дол. за двох з родини. Для дітей до 4 років — 15 дол. Для батьків — 40 дол.

До табору приймається молодь від 8 до 17 років життя. Молодші діти можуть бути прийняті до табору з умовою, що на таборі буде перебувати один з батьків дитини. Повищі кошти є за двотижневе перебування і утримання в таборі.

4. МЕДИЧНА ОПІКА: Всі діти будуть заасекуровані для медичних потреб. Медична опіка буде захистена в таборі, як також і лікарем в найближчому місті.

5. ХАРЧУВАННЯ: Діти дістають достатні і поживні харчі. Дієта є усталена і опрацьована професійними спеціалістами харчування.

6. КЕРУВАННЯ ТАБОРОМ: Щоденна діяльність, розваги, прогулки, спорт та інші таборові програми проводяться під постійним наглядом та керівництвом старших провідників та виховників молоді. Всі учасники табору будуть розподілені на групи, доожної з яких буде приділений один (одна) провідник. Купання на пляжі озера буде під наглядом "Амерікан Ред Крос Лайф Гард".

7. ЩО ДІТИ БУДУТЬ РОБИТИ В ТАБОРІ: Найперше відпочинок, спільні розваги та товариські гри, спортивні розваги та змагання, лісові прогулки та вивчення довколишньої природи, збирання цікавих знахідок, плавання та купання в озері для бажаючих, штурування через ніч (для старших дітей), рибна ловля з берега, ватри, ручні роботи та інші форми самодіяльності, вечірні програми, як напр. співи, танці, бесіди та ін.

8. ВІДВІДНИЙ ДІТЕЙ батьками та знайомими: для цього призначений день — неділя 14 липня від 10 год. ранку до 7 год. вечора. Заохочується батьків провести цю неділю зі своїми дітьми, взяти участь в польовій Службі Божій, обіді та вечері, як також провести кілька годин в таборі, оглянути його і рівно ж відпочити разом з усім таборовим товариством серед чудової природи.

9. РЕЄСТРАЦІЯ: Приймається до 1 червня. При реєстрації дитини складається 5 дол. (безповоротні), а решта має бути сплаченою до 1 липня. Реєстрацію приймають: в Міннеаполісі: п-ні **Дарія Лисий** — Тел. 377-4031; в Сент Полі: п. **Олександр Гуща** — тел. 227-5859.

Для молоді з ЧІКАГО реєстрацію приймає **Олексій Пошиваник** — голова, тел. 282-1279.

Да дальшими інформаціями можна звертатися письмово до:

Mrs. DARIA LYSYJ
427 No. Westwood Drive
Minneapolis, Minn. 55422

НЕБЕЗПЕЧНО — ТЮТЮН!

Спеціальна "нікотинова" комісія у Чехословаччині з'ясувала цікаві подrobiці: більшість курців свідомо зневажає шкідливість куріння;

2/3 курців курять під час роботи;

з допомогою сигарет молодь (особливо дівчата) намагаються підкреслити свою "зрілість".

70-90 відсоткам чоловіків не подобається, коли жінки курять.

I нарешті деякі спостереження за медиками: лікарі-чоловіки курять менше, ніж представники інших фахів, а лікарі-жінки — на впаки. Крім того, багато жінок, вперше беручись за сигарету, шукають у куренні захисту від життєвих конфліктів або розради (так само, як і в алькоголі).

Зараз спеціалісти цілого світу досліджують причини і наслідки куріння, шукаючи засобів протидіяти цій шкідливій звичці. Останнім часом лікарі вивчають ще одну проблему, якій досі не приділяли уваги, — так зване пасивне куріння, або шкідливість вдихання повітря, насиченого папіросно-сигаретним чадом.

З ОДУМІВСЬКОГО ЖИТТЯ І ПРАЦІ

УСПІШНИЙ КОНЦЕРТ ОДУМ-У ЧІКАГО

Весняний вечір над селом, ген, аж там, де полтавські верби хилиться над спокійною річкою, що вкрита при берегах блискучою ряскою та лататтям! Чи пригадуєте? Чи пам'ятаєте, як перша положлива зірка дорогим діямантам засяє у синяві неба?

Ой зійди, зійди
Ти, зіронько, та й вечірня.

Схилились гнуучі гілочки верб аж до самої води, а вода темна, аж чорна і така таємнича у золоті місячного сяйва; якийсь неспокійний рух поміж хвилями, збентежені обличчя, може то гоголівські русалки крізь воду тужливими очима заздрісно слідують за парубком і дівчиною, що сидять обнявши у човні? А хто ж це співає? Слухайте! Чи це вони, чи десь далеко поза очеретами, де в левадах темніють верболози, вільха і чути загадковий сквильований шепіт по хилих трав?

Ходімо туди мершій! Це ж здається гурт дівчат і хлопців, що посідали в мальовничих поzech на старезній зваленій колись бурею величезній вербі. Вони нерухомі і далекі наче казкові постаті, зачаровані навіки чудовою українською піснею!

Ходімо ближче, послухаємо тих рідних слів і мелодій, що ще залишились нам у спадщині від нашої героїчної козацької давнини, якої нікому не віддамо.

Не часто чуємо цю пісню, лише раз на рік, коли підноситься завіса і на сцені відтворюється переказ, перегляд нашої спадщини, що носимо її по цілому світі, як найбільшу національну святиню. Лише раз на рік ОДУМ дає нам цю неповториму насолоду.

Ось і в цьому весняному сезоні у неділю 28 квітня 1968 року в залі школи Шопена в Чікаго відбувся з великим успіхом концерт ОДУМ-у.

Концерт відкрив голова філії Олексій Пошиваник, який у сво-

їм короткім слові зазначив, що свій річний концерт ОДУМ присвячує 50-річчю проголошення самостійної української держави.

Після виступу голови філії ОДУМ-у, Анна Чаюн (конферансье), проголосила наступну точку програми, і струнна оркестра ОДУМ-у виконала "Український Марш". Потім Дмитро Грушецький, Ростислав Клюковський та чоловічий хор в супроводі тієї ж струнної оркестри проспівали українську народну пісню "По садочку ходжу". Ця оркестра мала ще два виступи: "Концерт-Увертюра" — музика О. Шанно, та спільно з новою групою одумівської оркестри виконала "Веселу в'язанку" і "Сусідко". Перший танець на концерті — "Чумарочка" гарно затанцювала семилітня Андруся Панчук. Як доказ того, що старші одумівці не гірше танцюють українські танці, танцювальна група ОДУМ-у в складі: Анна Чаюн, Валя Пошиваник, Євгенія Петренко, Оля Мирутенко, Юрій Діліндorф, Петро та Іван Іващенко виконала чудово два танці: "Козачок" та "Дунаївка". Танці супроводжувала гра струнного ансамблю ОДУМ-у. Жвава мелодія, чудовий народній одяг та ніжні і легкі кроки танцюристів чаравали глядачів.

Ансамбль бандуристів ОДУМ-у виконав: "Дівчино моя, Переяславко", "Повій, вітре", "Ой горе тій чайці", і вальс "Весняні мрії" — музика Гр. Китастого, а слова написані активним одумівцем Чікаго. Цей гарний вальс був виконаний на сцені вперше. Під час виступу бандуристів на сцену був запрошений композитор Гр. Китастий. Він приїхав аж з Дітройту, щоб побути на одумівському концерті та побачити і послухати виступ ансамблю бандуристів ОДУМ-у, яким він керував на протязі трьох років.

Вокальний квартет ОДУМ-у: Люба Литус, Наталя Скиба, Людмила Ревенко та Євгенія Петренко гарно заспівали "І курить дірженівка" — музика П. Майбо-

роди, слова М. Нагнібіди, та "Червона ружа" — музика І. Шамо, слова Л. Забашти.

Жартівливу пісню "Чобіточки — чобітки", музика Я. Цегляра, слова О. Маруничі виконали Володимир Котенко та Дмитро Грушецький.

Пісню "Дівоча танцювальна", — музика А. Кос-Анатольського, слова І. Кутеня, професійно інтерпретувала Галина Грушецька.

Жіночий хор (без супроводу) проспівав пісню: "Розляглись тумани" — музика І. Шамо, слова Д. Луценка. Ця пісня мов на широких крилах перенесла слухачів на Україну, в село. "На калині мене мати колихала" — музика В. Вірменича, слова А. М'ястківського виконав Ростислав Клюковський. Юне тріо: Оля, Гала та Маруся Луппо проспівали дві гарні пісні: "Ой, червона калинонька" — музика Гр. Китастого (ця пісня виконувалася на сцені вперше), та "Надобраніч" — музика Д. Кабалевського. Виступи усіх співаків супроводжував струнний ансамбль.

На закінчення концерту всі учасники концерту виконали прощальну пісню "І в вас, і в нас" — музика Миколи Леонтовича в супроводі обох груп струнної оркестри та ансамблю бандуристів ОДУМ-у.

Концерт був різноманітний і захоплюючий. Точки його були добре обдумані: танці, дуети, сольоспіви, та виступи бандуристів і оркестри ОДУМ-у чергувалися. Під час концерту вручено букет квітів та нову бандуру Анатолієві Луппо, — мистецькому керівникові струнного ансамблю, струнної оркестри та ансамблю бандуристів ОДУМ-у. Також піднесено квіти Миколі Осовському, керівникові танцювальної групи ОДУМ-у. Всі учасники концерту чудово справилися зі своїми завданнями і заслуговують на щиру подяку.

Реф. преси філії

У хаті кожного одумівця повинен бути журнал

"МОЛОДА УКРАЇНА"

НА КРИЛАХ РІДНОЇ ПІСНІ

Ансамбль бандуристів філії ОДУМ-у в Чікаго під керівництвом Анатолія Луппо під час виступу на концерті 28 квітня.

Струнна оркестра філії ОДУМ-у в Чікаго під час виступу на концерті. Диригент Анатолій Луппо.

КОНЦЕРТ ХОРУ "МОЛОДА УКРАЇНА"

Одумівський хор "Молода Україна" в Монреалі, який здобув симпатії широкої публіки, любителів пісні і музики, останні п'ять років улаштовує весняні концерти. І цієї весни, 16. 3. ц. р. в залі церкви св. Покрови відбувся добре підготований концерт під диригуванням І. Козачка. В програмі переважно були нові народні пісні, мистецьке виконання яких зачарувало слухачів. Новий український одяг хористів, підсилював враження від цілого весняного одумівського концерту.

Хор співав за такою програмою:

1. "Ой у вишневому садочку" — народня пісня, муз. супровід: В. Цвітков і Л. Декер.
2. "Чорноморець" — нар. пісня в обр. Н. Городовенка.
3. "Ой маю я чорні брови" — муз. І. Козачка.
4. "Ішли воли із діброви" — народня пісня, виконання жіночого хору з сольо: Ліди Михайлівської, Клави Ващенко, Ганни Романік і Ліди Кирічок.
5. "Іванчику-Білоданчику" — муз. Коломайця.
6. "Ой, ковалю" — народня.
7. "Сховалося сонце за горою" — муз. Вербовки.
8. "Ой зійду я на могилу" — муз. Стеценка.
9. "Ой чий то кінь стоїть" — нар., обробка Авдієвського.
10. "Київський вальс" — муз. П. Майбороди.
11. "Лелеченьки" — муз. Білаша, виконує жіночий хор.
12. "Чому тебе немає" — серенада — муз. Шамо. — сольо Ліди Михайлівської.
13. "Цвітє терен" — народня.
14. "Прилетіла перепілонька", — нар., обр. Ревуцького.
15. "Ой із-за гори туман налягає" — муз. Демуцького.
16. "Зайшло сонце за лісок" — муз. І. Козачка.
17. "Тече вода каламутна" — народня, муз. супровід В. Цвіткова і Л. Декера.

Вів концерт, як конференсє Іван Передерій, який дотепно забавляв слухачів гуморесками М. Понеділка і С. Підкови та власними. Старші громадяни, які заповнили залю, своїм зрозумін-

ням забезпечили моральний і матеріальний успіх молоді.

В. С-вий

З ПОПРАВИН НА ПРЕСУ

В суботу, 2. 3. 1968, в Українській Православній Церкві У Грімбі, Онт. повінчались молодята: Микола Ноженко з Лондону, Онт. і Бані Іглдін, з Бімсвілу, Онт.

На другий день, в неділю, в домі батьків молодого п-ва Івана і Антоніни Ноженків в Лондоні, відбулися поправини, на яких весільні гості за традицією весільного побуту докінчували цю веселу родинну подію. Батьки — І. і А. Ноженки заслуговують на цю увагу, яку їм численні друзі виявили з цієї нагоди, як активним членам місцевої української православної громади, для зросту якої вони доклали чимало труду.

Син їхній Микола, колишній учень Рідної Школи і активний, свого часу, член місцевого ОДУМ-у, брав належну участь в діяльності нашої молоді. Зараз, новоповстала родина молодих Ноженків оселиться в Лондоні, Онт., місці праці молодят.

В атмосфері веселих "поправин" присутні гості висловили побажання молоді парі й батькам, але, не лише словом, а й ділом. Заходом весільних старостів, після заклику Я. Соцана — п-ні О. Співак і В. Новицька перевели збірку на рідну пресу, з якої на "Молоду Україну" приділено \$15.00, а зокрема \$5.00 на поміщення знімки молодят.

Жертводавцям щира подяка, молодятам "многих літ", а батькам, п-ству І. і А. Ноженкам бажаємо потіхи з дітей і повного задоволення з виконання свого батьківського обов'язку.

Присутній

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

В числі 157 "М.У." на сторінці 12 підпис під ілюстрацією невірний, має бути: Софронівський монастир. XVII-XVIII ст.

**Ч и т а й т е! Передплачуйте!
П о ш и р ю т е!**
"М О Л О Д У У К Р А І Н У"

ЦІКАВЕ

Японці і Америка

Японці відкрили Америку 4500 років тому. В прибережних районах Еквадору знайдено японські художні вироби саме тих часів. З'єднують Японію з Південною Америкою морські течії Тихого океану, отже, до Америки можна було дістатися навіть без вітрил — на човнах чи платах.

Острови зникають

Скоро води океану поглинуть численні острови, що тягнуться вздовж південного узбережжя Австралії. Справа в тому, що роз'їдений ерозією ґрунт добре піддається дії хвиль. А винуватці ерозії — кролі, які практично знищили всю рослинність на островівцях. Туди їх завезли з добрими намірами: кролі мали рятувати від голодної смерті людей, що зазнали корабельної аварії.

Будинок за один день

Нешодавно англійські інженери продемонстрували на виставці у Бремені (ФРН) будівельний "фокус". З виготовлених у фабричний спосіб елементів будинку, серед яких було все аж до штепсельних розеток, вони з допомогою крана за один день змонтували адміністративний будинок площею у 300 квадратних метрів. А ще через день будинок знову розібрали й запакували.

Рятувальний човен з... алюмінію

Одна голландська фірма виготовила досконалій рятувальний човен з алюмінію. Ззовні він нагадує підводний і вміщує 16 чоловік. Потужний дизель-мотор дає йому змогу швидко відплисти від потопаючого судна.

Обґрунтоване рішення

Лікаря, який лікував нашкірні хвороби, запитали, чому він вибрав саме цю галузь медицини. Він відповів, що три фактори вирішили його вибір: "Мої пацієнти ніколи не будуть мене вночі, ніколи не вмирають і ніколи не видужують".

З ІСТОРІЇ

Козацька читанка

Багато маленьких зшитків, вкритих скорописом — почерком XVII-XVIII сторіч. Обтягнута шкірою, дерев'яна політурка, масивна мідна застібка... Перші листки окремих зошитів прикрашено українським орнаментом. Деякі заголовки виведено в'язю. Книга дуже зачитана: деякі аркуші не вистачає, поля й особливо нижні куточки заложені, аж почорніли.

Довгі роки вона безіменною зберігалася в бібліотеці Одеського товариства історії та старовини. І тільки нещодавно в державній науковій бібліотеці імені Горького встановили, що це — читанка козацької старшини XVII-XVIII ст. Тут зібрано юридичні, історичні, географічні й літературні матеріали, які відповідали духовним потребам запорізької верхівки.

Головний документ збірки — повний список "Переяславських статей 1659 року", що іх було прийнято, коли обрали на гетьмана Юрія Хмельницького.

Перша частина цього документу має характер протоколу, який викладає історію скликання Переяславської Ради й її мету, а також склад учасників і повний перелік тих, за кого "руку

прикладали" (неписьменних). У частині другій чотирнадцять статей Богдана Хмельницького 1654 року і дев'ятнадцять статей нових, які накладали на гетьмана, козацьку старшину й усе військо запорізьке певні обов'язки щодо захисту російської держави і містили перелік заходів проти будьяких спроб відокремлення України від Росії. Передбачено також контролю з боку царських воєвод за діями козацької адміністрації. Третя частина містить текст присяги на вірність, проголошуваної гетьманом, "ясавулами", старшиною і "чернью".

Більшу частину збірки становлять різні твори, характерні для української літератури XVII століття. Це передусім апокрифи — вільні перекази суржiku евангельських легенд з будійськими і магометанськими, що проникали в слов'янські землі через Візантію.

Тут же вміщено вибрані місця із "Сказанія о Вавилонском царе Валтасаре", "Царственной книги о размещении языка и прочее", до якої входять розділи "О разорении римском", "О потрясении земли", "О потоплении града Лакриса", "О пігмеях", "О троглодітах", та інші фантастич-

ні історії з космографії зовсім не християнського походження.

Між інших матеріалів є своєрідний географічний словник різних країн, починаючи з "Арапії" й кінчаючи "Царством Китайським".

Окремий розділ присвячений питанням моралі — він містить уривки з "Великого Зерцала" і з книги "Союз всем добродетелям".

Нарешті привертає увагу "Сказаніє о диву на десяти снег царю Мамеге от філософа Шаховища". Цей твір бере початок з індійського першоджерела, поширеного також у Китаї та Ірані. Через Візантію і Сербію сюжет його дістався на наші землі. В іранському варіанті царя звали Шах-ін-шахом, а філософа Мамерою. В українському цар обернувся Мамегою, а філософ — Шаховищем.

Усі "сні" передрікали кінець світу і знаходили особливо багато читачів у найтяжчі історичні періоди. Подібні "пересонніці" поширювалися в Україні в час лиховісних татарських наскоків, тиску польської шляхти, ліквідації прав козацтва.

"Одеська збірка" являє собою унікальну пам'ятку української старовини.

В. Загоруйко

"Україна", 1967 р.

ГУМОР

Живопис

Жителі Валлоріса — французького містечка, де живе Пабло Пікассо, — розповідають таку історію.

Якось, вже досить давно, новий листоноша уперше прийшов до будинку славетного художника з черговою кореспонденцією. Вдома була лише маленька дочка Пікассо.

Оглянувши розвішані по стінах роботи господаря, листоноша посміхнувся до дівчинки:

— Як ти вже добре малюєш!

І схвалюно поплескав дівчинку по щіці.

Альберту Анштайну дуже подобалися фільми Чапліна. Одного разу після перегляду нового фільму Анштайн написав йому: "Ваш фільм "Золота лихоманка" зрозумілий всім у світі, і ви неодмінно станете великою людиною. А. Анштайн".

Чарлі Чаплін відповів йому: "Я Вами захоплений ще більше. Вашої теорії відносності ніхто в світі не розуміє, а Ви все ж таки стали видатною людиною".

Анштайн про війну

Якось Анштайна запитали про можливість розв'язання третьої світової війни і яку, на його думку, зброю застосовуватимуть у цій війні.

— Я не можу точно відповісти

на це запитання, — сказав учений, — натомість можу запевнити, що в четвертій світовій війні битимуться ломаками й камінням.

—○—

Любов фармера

Молодий австралійський фармер дав оголошення в газету про те, що він шукає наречену. Через декілька днів отримав від повідь, в якій одна дівчина, що теж шукала собі жениха, повідомляє, що є дочкою землевласника і недавно одержала у спадщину трактор. Фармер, не вагаючись, надіслав їй телеграму: "Терміново вишліть фотографію трактора".

—○—

Ціна 40 центів

ПЕРША УКРАЇНСЬКА
ОПАЛОВА ФІРМА

**FUTURE FUEL OIL
LTD.**

& Service Station

945 BLOOR STREET WEST
Toronto — Ontario

24-ГОДИННА СОЛДНА
І СКОРА ОБСЛУГА!

Чищення і направа фурнітури
безплатна.

Скористайте з доброї нагоди
і замовляйте олію в нас.

Наши телефони:

Tel. Office: LE 6-3551

Tel. Night: RO 2-9494

If not delivered please return to:

MOLODA UKRAINA
Postal Station E, Box 8,
Toronto, Ontario, Canada

**ROCHESTER
FURNITURE
CO. LTD.**

WAREHOUSE STORE

Великий вибір хатніх меблів:
віталень, спалень, їдальнь.
холодильники, пральні
машини, електричні і
газові печі, телеві-
зори, радіо.

423 College Street
Toronto, Ontario
Telephone: EM 4-1434

КРЕДИТОВИЙ СОЮЗ

- платить за ощадності від 5% до 8%
- уділяє високі, дешеві і на догодні сплати позички
- асекурює ощадності до \$2,000, а позички до \$10,000.
- щоденне і вечірнє урядування.
- особисті чеки, довірочні ради, ввічлива обслуга, особисто чи поштою.
- модерні і вигідні приміщення.
- 17 літ на послугах рідного народу.

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ,
ЩАДІТЬ І ПОЗИЧАЙТЕ
В КРЕДИТОВОМУ СОЮЗІ!
при 403 Бетурст вулиці,
Торонто 2Б, Онтаріо
Тел.: ЕМ 3-3994

**ОЩАДЖЕННЯ — важливий засіб виховування МОЛОДОГО
ПОКОЛІННЯ**

**ЗАОЩАДЖУЙТЕ ПОСТІЙНО В
ФЕДЕРАЛЬНИЙ
КРЕДИТОВІЙ КООПЕРАТИВІ**

„САМОПОМІЧ“

2351 West Chicago Avenue, Chicago 22, Illinois, USA.

Humboldt 9-0520

4½ % ОПРОЦЕНТУВАННЯ ВКЛАДІВ (платне двічі на рік)

**“КОЖНА СУМА ВКЛАДУ ВРАЗ З УСІМА ФОНДАМИ
МАЄ СВОЄ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ”.**